

Skolfrånvaro

En studie om hur stödpersonal i grundskolans elevhälsoteam upplever problematisk skolfrånvaro och hur skolhunden bidrar i interventionerna

Maria Abdulraheem & Pernilla Greenspan

Kandidatuppsats SOPA63, HT-23

Handledare: Susanna Johansson

Title: How do the school staff handle problematic absenteeism and what works to prevent it and getting students back to school

Supervisor: Susanna Johansson

Examiner: Lupita Svensson

Abstract

Problematic school absenteeism is currently a complex and increasing challenge in society .

The purpose of this thesis is to investigate how the school teachers experience problematic absenteeism and how they have worked to promote school attendance in children and youths and how they've reintegrated them into school after being absent. This thesis will also investigate different actors' perspectives, special education teacher, curator and dog educator to show the importance of the cooperation of these different networks around the children.

This is a qualitative study based on six semi-structured interviews with professionals based at the schools. Dog therapy, motivation, teamwork, cooperation and building relationships with families, professionals and children, school structure and environment are the foundation of the explanations given of why absenteeism occurs.

Theories of Ecological system and Socio-emotional are used together with previous research to analyse the data. Concepts like *alienation* together with *discretion* are discussed.

The results of this study shows that school attendance is not only seen as a fundamental part of the wellbeing of the youths, but that the falling out of school leads to serious future problems like criminality, drug abuse and unemployment. The study also shows that there is a gap between the schools, the social services and the psychiatric help clinics when it comes to cooperating around the youths that would need to be improved for optimal support, especially those with neuropsychiatric disabilities.

Actions that did work according to the respondents are dog therapy, to keep a close eye at the absence daily to be able to catch the absence at an early stage and to build relationships both between teachers and students and teachers and parents to keep a close cooperation.

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Definition.....	6
1.3 Problemformulering.....	6
1.4 Syfte och frågeställningar.....	7
1.5 Avgränsning.....	8
1.5.1 Problematisk skolfrånvaro.....	8
1.5.2 Terapihund.....	8
1.6 Litteratursökning.....	8
2. Kunskapsbakgrund.....	9
2.1 Riskfaktorer.....	9
2.2 Individ.....	10
2.2.1 Psykisk ohälsa.....	10
2.2.2 NPF diagnoser.....	11
2.2.3 Familjens betydelse.....	13
2.3 Skola.....	12
2.3.1 Miljön.....	12
2.3.3 Förebyggande arbete och tidiga varningstecken.....	13
2.3.4 Skolhunden.....	15
2.4 Sammanfattning.....	16
3. Teoretiska utgångspunkter.....	17
3.1 Ekologisk systemteori.....	17
3.2 Alienation.....	18
4. Metod.....	21
4.1 Val av metod.....	21
4.2 Urval	22
4.3 Tillvägagångssätt.....	24
4.4 Analysmetod och bearbetning.....	24
4.5 Etiska överväganden.....	25
4.6 Tillförlitlighet	26
4.7 Metoddiskussion.....	27
4.8 Arbetsfördelning.....	29
5. Resultat och analys.....	29
5.2 Skolmiljö och skolplan.....	30
5.3 Interventioner.....	32
5.3.1 Stöd och anpassningar i skola.....	33
5.3.2 Förebyggande arbete.....	37
5.3.3 Samverkan.....	39

5.3.5 Terapiahund i skolan.....	45
6. Diskussion och slutsats.....	49
6.1 Resultatdiskussion och slutsatser.....	49
6.2 Slutord.....	50
Referenslista.....	51

Bilaga 1: Informationsbrev

Bilaga 2: Samtyckesblankett

Bilaga 3: Intervjuguide

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I Barnkonventionen artikel 26, skriver Förenta Nationerna (1948) att utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet för alla barn i världen om välmående, hälsa och jämlikhet ska kunna byggas. Utbildning öppnar dörrar och bidrar med möjligheter för ett rikare och friare liv. Man påtalar att de som lämnar skolan i tidig ålder är mer sårbara för fattigdom, arbetslöshet och tidig graviditet. Världsomspännande orsaker som bidrar till skolfrånvaro och avhopp från skolan är kön, fattigdom, familjekriser, krig och andra miljökatastrofer (Kearney et al 2023).

Alla barn mellan sex till sexton år i Sverige har skolplikt, enligt Skollagen 7 kap 10 §. Detta innebär att barnen måste delta i den undervisning som erbjuds. Om eleven är frånvarande under längre perioder har rektorn skyldighet att underrätta hemkommunen och sedan utreda för att se om åtgärdsprogram och extra stöd behövs (SFS 2010:800).

Det är vårdnadshavaren tillsammans med hemkommunens ansvar att se till att barnet fullföljer utbildningen (SFS 7 kap 20§). Det krävs synnerligen starka skäl för att undantag ska göras från detta. För att ha rätt till hemundervisning krävs godkännande av kommunen (Ibid).

I Sverige är den ökande skolfrånvaron ett komplext, allvarligt och växande problem (Skolverket 2021).

1.2 Definition

Den statliga utredningen; *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera* definierar problematisk frånvaro som:

/.../ frånvaro i sådan omfattning att frånvaron riskerar att ha negativ inverkan på -
elevens utveckling mot utbildningens mål. Det här innefattar all frånvaro, det vill säga både
giltig och ogiltig frånvaro samt sammanhängande och upprepad frånvaro

(SOU 2016:94, s.21)

I skolverkets rapport från 2021 visas att en av sju elever har haft en frånvaro på minst 15 procent i höstterminen 2019. Detta enligt den frånvaro som skolor rapporterat som handlar

om en ogiltig hög frånvaro på grund av fysiska, psykiska skäl eller skolk. Vidare sägs att det saknas kunskap i skolorna hur man förebygger frånvaro och främjar närvaro. Enligt Malin Gren Landell, psykolog som forskar om skolnärvaro finns det en tipping point på runt tio procent. När elever stannar hemma mer än så blir det svårt att komma tillbaka. Därför är det viktigt att reagera och fånga upp eleverna i tid. Långvarig frånvaro kan även innebära att skolan anmäler till socialtjänsten. Frånvaron kan leda till inlärningsproblem, bristande kamratrelationer och dåligt självförtroende, vilket kan leda till att det i längden kan bli lättare att stanna hemma för att slippa att misslyckas (Forsell 2020).

Den statliga utredningen; *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera* presenterar strategier och åtgärder för att hantera och lösa problemet med skolfrånvaro:

/.../ Att frånvaro registreras är dock inte en tillräcklig åtgärd. Frånvaron måste analyseras för att klargöra omfattning, mönster och system i frånvaron. Insatser för att främja närvaro och förebygga frånvaro behöver genomföras i varje skola. När det gäller problematisk frånvaro måste orsaken utredas på individnivå och följas av relevanta åtgärder som utgår från orsakerna till frånvaron (SOU 2016:94).

1.3 Problemformulering

Anledningen till att skolnärvaro är viktig är att frånvaron långsiktigt ofta leder till negativa konsekvenser som försämrade skolprestation, socialt utanförskap som i sin tur kan leda till ökad risk för kriminalitet och andra sociala problem, fysisk och psykisk ohälsa samt en ojämlikhet som påverkar framtida möjligheter på arbetsmarknaden (Kearney et al 2023).

Det finns en brist på konsensus inom forskningen när det gäller begreppet skolfrånvaro. Detta är en nyckelfråga inom forskningen på fenomenet. Det gör också att det kan bli utmaningar för skolpersonalen att bestämma vilka åtgärder som ska sättas in och när för att främja skolnärvaro. De komplicerade definitionsmissiga skillnaderna som existerar mellan olika skolor, kommuner och länder skapar ytterligare hinder för att följa och mäta skolfrånvaro på ett enhetligt sätt. Denna diversitet i definitionen försvårar det förebyggande arbetet kring skolfrånvaro och skapar därmed en komplex arbetsmiljö för skolpersonal (Ibid)

Denna studie syftar till att utforska och förstå problematisk skolfrånvaro med särskild tonvikt på användningen av terapihundar som en intervention. Genom att undersöka erfarenheter och perspektiv från skolans stödpersonal inom elevhälsan strävar vi efter att identifiera hur

terapihundar kan påverka skolfrånvaro. Forskningen kommer att belysa sambandet mellan terapihundens närvaro och elevernas engagemang, med målet att bidra till en ökad förståelse och implementering av denna intervention i skolmiljön. Det finns vetenskapliga bevis för att hundar i skola och på sjukhus har en kraftfull positiv inverkan på barns fysiska och psykiska hälsa, förbättrat fokus och relationsskapande, vilket i sin tur leder till ökad närvaro (Jalongo 2004).

Genom att belysa andra effektiva interventioner relaterade till detta fenomen ämnar studien tillhandahålla nytt underlag som yrkesverksamma inom skolmiljön kan dra nytta av för att förbättra sitt arbete och främja ökad skolnärvaro bland elever. Med tanke på att det råder begränsningar inom forskningen på området och att mycket av den befintliga forskningen främst fokuserar på orsakerna till skolfrånvaro, är studiens avsikt att fylla en kunskapslucka genom att rikta uppmärksamheten mot konkreta åtgärder och interventioner som visat sig vara framgångsrika.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet är att fördjupa oss ytterligare i vilka erfarenheter stödpersonal från elevhälsan i grundskolan har av frånvaron och att analysera konkreta exempel och erfarenheter relaterade till hur skolhundar påverkar och minskar frånvaro i skolmiljön. Dessutom vill vi undersöka hur skolmiljöns struktur och plan påverkar problematisk skolfrånvaro och vilka interventioner anses vara effektiva för att minska problematiken.

Den stödpersonal vi valt att lyfta fram i det psykosociala perspektivet är skolkuratorns, speciallärarens och specialpedagogens.

För att närma oss detta syfte kommer vi att utforska följande frågeställningar:

- *Hur upplever stödpersonal, från elevhälsoteamet i grundskolan, skolfrånvaro?*
- *Hur påverkar skolmiljöns struktur och plan problematisk skolfrånvaro och vilka interventioner anser de bidrar till att minska problematiken?*
- *Vilka konkreta exempel och erfarenheter delar de om hur skolhundar påverkar och minskar frånvaro i skolmiljön?*

1.5 Avgränsning

I det följande avsnittet behandlas studiens avgränsningar, vilka noga har valts för att fokusera och specificera forskningsområdet. Avgränsningen inbegriper stödpersonalen inom elevhälsoteamet i grundskolan med betydande erfarenhet av att arbeta med frågor kring skolfrånvaro och dessutom har involverat terapihundar i sin yrkespraxis.

1.5.1 Problematisk skolfrånvaro

De aktörer vars perspektiv vi valde att belysa var skolpersonalens perspektiv, eftersom de har en nära relation till och de djupaste erfarenheterna av fenomenet och bedömdes därför som en passande aktör. Vi intervjuade yrkesverksamma i grundskolan, närmare bestämt kuratorer, specialpedagoger och speciallärare med långvarig erfarenhet av problematisk skolfrånvaro och som är väl införstådda av de konsekvenser den kan ge och de interventioner som de anser fungerat.

1.5.2 Terapihund

Inkluderingen av terapihundar i avgränsningen är avsiktlig för att belysa en specifik intervention inom skolfrånvaro. Genom att undersöka hur terapihundar integreras i arbetet med skolfrånvaro kan studien bidra med kunskap om hur sådana inslag kan påverka skolmiljön och därmed eventuellt minska problematisk skolfrånvaro.

1.6 Litteratursökning

Vi använde Lund universitets söktjänst, LUBsearch för att söka och samla in forskning och artiklar till vår studie. Sökorden vi använde inkluderade absenteeism and reasons, interventions, school climate, school structure, alienation, ecological system theory, mental health och dog therapy. Denna sökning genomfördes tidigt i skrivprocessen för att samla in relevant information inför beskrivningen av tidigare forskning. Vi ställde krav på att den insamlade forskningen skulle vara vetenskaplig och vi markerade rutan "academic journals" under sökningen i LUBsearch. Referenslistor och nyckelord från artiklar har varit vägledande i vårt sökande efter ytterligare litteratur, forskning, artiklar och rapporter. Den använda litteraturen fokuserade på olika teoretiska utgångspunkter, inklusive ekologisk systemteori

och alienation. Forskningen och artiklarna som valdes för studien riktade in sig på hur man främjar närvaro och förebygger frånvaro. Vår litteratursökning var först inriktad på orsaker och riskfaktorer för frånvaro och avgränsades sedan till att omfatta faktorer som ökar elevens anknytning till skolan för att kunna använda det som stöd för egna åsikter och argument (Bryman, 2018, s. 98).

I denna undersökning har vi valt att direkt använda oss av den ursprungliga källan i den mån det har varit möjligt. Det kan vara problematiskt att förlita sig för mycket på sekundära referenser. Anledningen till att sekundärkällor har uteslutits i denna studie var för att undvika tolkningar som författaren till sekundärkällan eventuellt har lagt till den ursprungliga texten. Denna metod hjälper oss att minimera risken för missförstånd och felaktiga tolkningar, vilket i sin tur stärker validiteten och tillförlitligheten i vår studie (Bryman, 2018, s. 121).

2. Kunskapsbakgrund

Vi kommer i detta kapitel att beskriva de olika områden som forskningen lyfts som relevanta för problematisk skolfrånvaro. Psykisk ohälsa, olika skolfaktorer, familjens och relationens betydelse. Vidare olika orsaker och riskfaktorer som leder till frånvaron, individfaktorer som neuropsykiatriska funktionsvariationer.

2.1 Riskfaktorer

Det finns flera välkända riskfaktorer för skolfrånvaro och de kända riskfaktorerna för skolfrånvaro brukar generellt kategoriseras inom tre huvudområden: faktorer relaterade till skolan, faktorer relaterade till individen och faktorer relaterade till familj, bostadsområde och kamrater. men det är viktigt att notera att dessa faktorer varierar mellan individer och kan också förändras över tiden för samma individ. Det innebär att det är avgörande att genomföra en systematisk utredning i varje enskilt fall, där samtliga områden som rör typiska riskfaktorer nogga undersöks (SOU 2016:94, s.145-146).

Orsakerna till skolfrånvaron är multifaktoriell. Vanliga riskfaktorer är att känna sig ensam, mobbad eller annorlunda och upplevda höga krav från skolan (Forsell 2020). Olika

riskfaktorer för frånvaron nämns också av Gubbels et al. (2019) som i sin kvantitativa meta analytiska studie visar samband mellan fysisk och psykisk ohälsa, missbruk, antisocialt beteende, negativ inställning till skolan, kvaliteten på skolan, relationen till föräldrar och familj, därför behövs stöd på bred front och samverkan från flera håll runt eleven. I en studie av Beacon och Kearney (2020) visar att skolklimat/miljö, akademiskt mindset och socioemotionella faktorer samverkar som riskfaktorer för skolfrånvaro.

2.2 Individ

2.2.1 Psykisk ohälsa

Brandibas et al. (2004) genomförde en studie och fann att många av de unga som inte gick i skolan hade oro och ångest som specifika personlighetsdrag. Detta ledde ofta till en rädsla för att lämna hemmet. I studien "How school climate relates to chronic absence: A multi-level latent profile analysis" av Van Eck et al. (2017) framkom det att inom-individuella, samtidiga samband visade att barn med högre emotionella svårigheter hade högre både godkänd och olovlig frånvaro jämfört med andra barn. Det finns ett samband mellan skolvägran, skolk, skolfobi och psykiska problem som depression och ångest.

Ek och Eriksson (2013) genomförde en litteraturgenomgång av vetenskapliga artiklar som fokuserade på skolvägran, skolk och skolfobi. Deras studie syftade till att sammanfatta och presentera vad som framkom i dessa artiklar. Enligt Egger et al. (2003) karakteriseras skolvägran av symtom som liknar separationsångest. De konstaterade att det fanns en betydande överlappning i diagnostiska kriterier mellan depression, ångest och skolvägran. Det finns en koppling mellan skolk och depression. När depressionen fördjupas, kan unga människor isolera sig från vänner och familj och detta kan resultera i att de vägrar att gå till skolan. De som lider av depression upplever ofta svårigheter med uppmärksamhet och koncentration, vilket påverkar deras skolprestationer negativt. Det visar sig att ungefär hälften av de barn som vägrar att gå till skolan är deprimerade.

Sánchez-Garcia och Olivares (2009) betonar att unga som regelbundet är frånvarande från skolan upplever ofta problem med sina sociala relationer. Dessa svårigheter kan i sin tur leda till känslomässiga och sociala problem, vilket kan resultera i ångest och depression i framtiden. När det gäller de psykologiska sårbarhetsfaktorerna som är kopplade till

utvecklingen av social fobi kan en ökad känslighet för att bedömas i sociala situationer spela en betydande roll.

2.2.2 NPF diagnoser

Niemi (2022) menar att det finns en länk mellan adhd och skolfrånvaro i studier. Orsakerna till mekanismerna bakom detta vet man inte. Resultat visar att tonåringar med adhd har varit mer frånvarande i skolan än andra ungdomar som är neurotypiska. Orsaken till detta kan vara att ungdomar med NPF diagnoser visar mer symptom på fobi, ångest, aggression, problematiska relationer med familj och vänner.

Det finns även samband mellan autismspektrum, problematik och skolfrånvaro, menar Anderson (2020) i en studie om föräldraperspektiv. Det beror på att det saknas adekvat hjälp till de här eleverna, menar hon i en rapport från Autism- och Aspergerföreningen.

I samma studie menas att antalet elever med autismspektrum funktionsvariationer har ökat i västvärlden de senaste två decennierna och antalet beräknas till att vara 1-3 procent av populationen. Detta ställer ännu större krav på att tillräckliga resurser och kunskap finns på skolorna. Tyvärr finns det inte mycket litteratur om och heller inte nog kunskap hos skolpersonalen hur man ska bemöta och tillfredsställa behoven hos elever med speciella behov (Anderson 2020).

2.2.3 Familjens betydelse

Förändringar i familjens fungerande, visar sig ha samband med skolfrånvaro, enligt Marlow och Rehman (2021). Forskning stärker sambandet mellan problematisk skolfrånvaro och familjeprocesser som exempelvis skilsmässa, flytt eller psykisk och fysisk ohälsa. Det sker på både analytisk och systemnivå precis som Kearney et al. (2023) och Gubbels et al. (2019) poängterar, därmed stärks också sambandet till den ekologiska systemteori som vi kommer lyfta i teoridelen. Med denna anledning anser Kearney et al. (2023) att stödja vårdnadshavare i sitt föräldrarbete är en viktig intervention för familjer med barn med skolfrånvaro.

Enligt Lindell (2018) är det viktigt att vara uppmärksam på hur föräldrar påverkar barnens närvaro. Han belyser skolpersonalens förmåga att upptäcka mönster som kan ligga till grund för frånvaron. Skolpersonal är kapabla att identifiera föräldrabetenden och som kan förstärka barnets frånvaro. Detta kan inkludera att förstå hur föräldrarnas agerande eller brist

på stödjande åtgärder kan påverka barnets närvaro i skolan (Lindell 2018, s. 38). Studier visar att föräldrarnas inställning till utbildning, skola och deras barns närvaro, liksom andra faktorer såsom deras föräldrastil, kan vara relaterade till deras barns närvaro i skolan (Dalziel and Henthorne 2005, s. 22). Enligt Thornton et al. (2013, s. 497) mätts föräldrainsatser till en viss grad genom antalet barnböcker som finns tillgängliga för barnet hemma och genom föräldrainsatser på skolnivå, såsom deltagande i föräldramöten med lärarna. Båda dessa faktorer visade sig vara starkt kopplade till skolnärvaro

2.3 Skola

2.3.1 Miljön

Karlberg et al. (2020) skriver om sambandet mellan skolklimatet och frånvaro i åldrarna tretton till sexton år där ett positivt skolklimat ledde till mindre frånvaro. Detta märktes speciellt bland ungdomar till högutbildade föräldrar. Faktorer som togs i beaktning och påverkade var då lärarnas förväntningar, relationer mellan lärare och elever och lärares uppträdande i klassrummet.

På makronivå påverkar skolans övergripande struktur och de ramar som den är ålagd av skollagen i hög grad skolmiljön. Denna lagstiftning ger skolorna en ram att följa, vilket skapar ett begränsat handlingsutrymme när det kommer till att anpassa skolan efter individuella elevbehov. Denna begränsning är ett resultat av att skolorna i stor utsträckning måste följa förutbestämda normer och riktlinjer. Inom ramen för Skollagen uppstår en form av isomorfism, enligt det nyinstitutionella tänkandet. Det innebär att skolor tenderar att likna varandra och följa ett gemensamt mönster. Denna likformighet kan skapa en uppfattning av kvalitet och enhetlighet i utbildningssystemet (Linde & Svensson 2016, s.179).

Ekstrand (2015) jämför även med den rörelse som även ifrågasätter legitimeringen hos universiteten. Författaren menar att skolan behöver uppdateras och att en helt ny skolkultur behöver upprättas från regeringsnivå, kommunnivå och i skolorganisationen, bland skolpersonalen. Skolorna kommer att nå framgång om systemet och skolans struktur ihop med skolplanen, kulturen och lärmiljön i skolan ändras.

Häggqvist (2000) utförde en enkätstudie om elever som gick sjunde året i grundskolan i Nacka kommun i Stockholms län. Studiens resultat visar att både sjukdoms- och psykosociala

orsaker hade angetts av majoriteten av eleverna som anledning till en eller flera frånvarotillfällen. 39% av eleverna angav en eller flera psykosociala orsaker som anledning till frånvaro och 4% rapporterade psykosociala orsaker till frånvaro men inte sjukdom under terminen. Det visade sig också att flickors frånvaro hade samband både med vuxen- och kamratrelationer medan för pojkar hade det att göra med kamratrelationer. Flickorna gick inte i skolan när de inte blev hjälpta av lärare och/eller kände att vuxna behandlade dem orättvist. Däremot angav pojkarna att de hade blivit orättvist behandlade av kamrater och upplevde känslan av utanförskap i kamratgänget, vilket ledde till obehag i arbetsmiljön. 16% av pojkarna uppgav att de var frånvarande på grund av rädsla för andra människor i skolan. När det gäller flickor fanns det en signifikant relation mellan "skolarbetet varit tungt", "ej velat gå på lektioner" och frånvaro orsakad av sjukdom medan sjukfrånvaron korrelerade för pojkar med någon belastande situation som inträffar i skolan exempelvis "blivit hotad om att få stryk av elever på skola" och obehag, rädsla och dåliga kamratrelationer. Flickor uppvisade fler symptom på ohälsa än pojkar och rapporterade mer trötthet än pojkarna. Studiens resultat visade samband mellan frånvaro orsakad av skolans psykosociala miljö och rapporterade besvär bara bland flickor. Flickor uppvisar samband mellan sömnbesvär å ena sidan och "känt obehag av något i skolan", "känt att skolarbetet varit tungt" och "känt mig orättvist behandlad av kamrater" å andra sidan.

Skolöverstyrelsen har i en metarapport publicerad 1990 resulterade bland annat i följande:

Skolk är nästan uteslutande ett problem på högstadiet, pojkars och flickors skolkbeteende är idag nära nog identiska, skolk är framför allt ett storstadsfenomen /.../ elever som skolkar är mer oroliga och ängsliga. De har svårare att finna sig tillrätta i skolan och känner ofta oro för att inte klara av skolarbetet, elever som skolkar klarar sig sämre i skolan /.../ trötthet och dålig närvarokontroll är, enligt eleverna själva, vanliga orsaker till varför man skolkar.

Skolans undervisning och utvärderingsformer nämns också ofta som orsak till skolk.

(Skolöverstyrelsen 1990 se Häggqvist 2000, s. 2)

Enligt Ekstrand (2015) upplever de som förblir frånvarande från skolan skolarbete som meningslöst och att det inte utmanar tillräckligt. Skolk är en protest och ifrågasättande av hela utbildningssystemet, klassammansättning och dåligt bemötande.

Därför dialogen med eleverna om hur undervisningssituationen fungerar, vad de lär sig och på vilket sätt de lär sig bäst, utgör en central del av ansträngningarna för att främja elevers delaktighet, särskilt med avseende på autonomiaspekten (Skolinspektion 2018, s. 54).

2.3.3 Förebyggande arbete och tidiga varningstecken

Ofta fokuserar man i analyser på att förändra i mikrosystemet det vill säga den omedelbara omgivningen runt om eleverna. I mesosystemet sker åtgärder i form av samverkan mellan de olika mikrosystemen som familj och skola eller relationen mellan elev och föräldrar. Faktorer som kan påverka och behöva förstås eller åtgärdas i makrosystemet är utbildningspolicy, sociala strukturer och organisationer som till exempel skolans uppbyggnad. Skolfrånvaro är ett tecken på försämrad kvalitet på skolan. Resursfattiga skolor med otrygg miljö och otillräckliga resurser i form av specialpedagoger eller tekniska hjälpmedel (Kearney et al. 2023). Men även den ökande psykiska ohälsan bland unga kan vara en bidragande orsak. (Forsell 2020).

Komplex systemteori fokuserar på att mäta resiliensen i ett system över tid. Den innefattar psykisk och fysisk hälsa för individen såväl som fungerande skolsystem. Där tittar man på faktorer som är mest känsliga för förändringar över tid. Så som till exempel att identifiera kritiska perioder med högre risk för motgångar. Här tittar man också på tidiga varningstecken eller vanliga tecken på saker som sätter systemet ur balans. Om man kan identifiera tidiga varningstecken kan man också lära sig att hindra försämring i olika ekologiska system. Ungdomar med deras familjer och skolor finns i komplexa system med flera olika faktorer som kan påverka. För elever och föräldrar kan tecken vara kraftigt försämrade skolresultat, socioemotionella faktorer som skilsmässa i familjen, psykisk och fysisk ohälsa och försämrade familjerelationer. För skolorna kan tidiga tecken vara försämrat skolklimat, engagemang, trygghet, personalomsättning och ekonomiska resurser (Kearney et al. 2023).

2.3.4 Skolhunden

I Skolverkets rapport 2021 påpekas att skolans miljö ska präglas av trygghet, en god lärandemiljö och goda relationer. Denna strävan är ibland utmanande att uppnå för vissa elever som då hellre stannar hemma från skolan.

Under senare år har det blivit allt vanligare att skolorna provar icke konventionella metoder för att lösa den problematiska skolfrånvaro, men det saknas svensk forskning på effekterna,

även om ett flertal studier pågår just nu. Skolhundar är ett exempel på ett sådant pedagogiskt hjälpmedel som kan hjälpa till att motivera barnen till att delta i arbetet, få dem att gå till skolan eller belöna dem när de tagit sig igenom en uppgift (Obrusnikova 2012).

Forskning i USA visar att terapihundar har en positiv inverkan på både relationer, få barnen att känna sig trygga och motiverade till att gå till skolan och delta i uppgifterna. Detta visar att terapihundar även kan stärka de sociala relationerna i skolan, vilket är en viktig faktor i problematisk skolfrånvaro (Ibid).

Barn med autism deltar i högre grad och interagerar mer meningsfullt gällande skoluppgifter med en hund närvarande. Generellt minskade mängden ensamlek och graden interaktiv lek ökade bland barnen. Det blev en omedelbar skillnad när hunden kom in i rummet. Barnet visade sig gladare, lugnare, mer kommunikativt och mer fokuserat (Stevenson et al. 2015).

Jalongo (2004) menar att det finns vetenskapliga bevis för att terapihundar har en kraftfull och positiv påverkan på barnens psykiska och fysiska välmående. Stressen minskar och hjärtrytmen balanseras, blodtrycket sänks och oro försvinner i interagerandet med en hund.

I flera studier bland annat av Jalongo (2004) och Gee et al. (2017) med barn som tränat sig på att läsa visar att en terapihunds närvaro har förbättrat resultaten så mycket som två betygsnivåer och i vissa fall fyra. Barn utan neuropsykiatriska funktionsvariationer var tio gånger mer sannolikt att interagera med ett barn med funktionsvariationer om det har en hund i sällskap. Även immigrantbarn med språksvårigheter visade förbättrad förmåga att skapa relationer när de vistades med skolhunden (Hergovich et al. 2002).

I en studie på 62 barn och unga med autismspektrum, funktionsvariationer och andra barn som skolvägrar var det de barnen med skolvägrande beteende som var mindre socialt motiverade, visade lite intresse och initiativ i att utföra uppgifter, komma idéer, svara eller lösa problem. De visade också mer tillbakadragna och depressiva beteenden. Det är just de här barnen som svarar bäst på hundterapi (Munkhaugen 2019).

Djurassisterad terapi bygger på två saker; dels barnens naturliga sätt att öppna upp i närheten av djur och den stressdämpande effekten av djur. Så mycket som 70% av alla barn tenderar att tala med djur. Detta är väldigt terapeutiskt för barn med allvarliga känslomässiga trauman och beteendestörningar (Stevenson et al. 2015).

Barn med adhd som höll en hund visade sig få lägre blodtryck efter fem minuters interagerande. Forskning visar att i en studie där man jämfört medicinering med att umgås med en hund så blev adhd-symptomen signifikant mindre i gruppen som fick hundterapi. De här barnen fick både lägre stressnivå och större kognitiv förmåga som hjälpte i skolarbetet . Detta tyder på att skolhundar främjar både inläring och dämpar stressen som finns i skolmiljön som gör att vissa elever stannar hemma från skolan (Gee et al. 2017).

2.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis är forskningsläget gällande interventioner om problematisk frånvaro relativt omfattande och ständigt pågående i många länder i världen. Fenomenet uppfattas som en komplex och allvarlig utmaning att lösa, då forskning visar att frånvaron leder till negativa konsekvenser inte bara för elevernas skolprestation utan också får konsekvenser framåt som exempelvis psykisk ohälsa, arbetslöshet och andra sociala problem. Just därför blir detta också ett relevant ämne för socialt arbete, speciellt då det i nuläget inte finns svenska studier som visar effekterna med skolhundens närvaro. Därför vill vi lyfta fram denna icke konventionella metod och ge den mer utrymme.

Det finns svårigheter att följa och mäta frånvaron, då definitionen av fenomenet skiljer sig åt både mellan skolor, kommuner och länder, vilket försvårar det förebyggande arbetet runt fenomenet (Kearney et al. 2023).

Forskningen vi funnit främst på orsakerna, konsekvenserna för frånvaron och delvis interventioner och mindre fokus på förebyggande arbete. Vidare forskning gällande förebyggande interventioner av skolfrånvaron skulle behövas samt mer djupgående studier på anledningarna bakom den, är vår uppfattning. Exempelvis effekterna på skolhundar skulle kunna forskas mer på, eftersom det finns väldigt lite svenska studier angående detta.

I vår resultatanalys kommer vi att presentera värdefull information gällande just olika interventioner, både förebyggande och återintegrerande, som komplement till befintlig forskning. Speciellt kommer vi att lyfta fram respondenternas upplevelser gällande skolhunden som hjälpmedel till att lösa skolfrånvaron.

I följande kapitel kommer en presentation av de teoretiska resonemang vi kopplat till vår empiri för att på ett få en fördjupad förståelse runt den.

3. Teoretiska utgångspunkter

I samhällsvetenskaplig forskning finns det krav på att man inkorporerar en teori i studien för att kunna analysera och tolka empirin. Detta görs för att lättare kunna förstå, bearbeta och analysera respondenternas perspektiv av de multifaktorer som bidrar till den problematiska skolfrånvaron. I användandet av modeller och begrepp från andra forskare, så bidrar vi till att få en fördjupad förståelse av fenomenet. Vi har använt oss av ett abduktivt förhållningssätt i processen, det vill säga att har stegvis rört oss mellan empiri och teori för att gradvis få de teoretiska ramverken att växa fram (Bryman 2018, s. 478).

I detta kapitel har vi valt att titta närmare på *Ekologisk systemteori* tillsammans med begreppet *alienation* som vidare också kommer att användas i resultat- och analysdelen för att skapa en fördjupad förståelse kring skolfrånvaron.

3.1 Ekologisk systemteori

Den här teorin används för att belysa vikten av samverkan mellan olika aktörer och bygga tillitsfulla relationer för att förebygga och återintegrera elever i samband med problematisk frånvaro. I detta ändamål är skolhunden en värdefull tillgång, eftersom den visat sig underlätta i relationsskapandet både mellan elever och lärare och eleverna sinsemellan (Obrusnikova 2012)

Forskning visar att det finns samband mellan negativa familjeprocesser som till exempel konflikt, övergrepp, låg föräldraförmåga och skolfrånvaro. Den *ekologiska systemteorin* menar även att ett barns utveckling sker genom interagerande processer (Marlow & Rehman 2021).

Med hjälp av denna teori har vi möjlighet att skapa förståelse för orsakerna runt individens situation, därmed också ett förtydligande om de interventioner som behövs förändras (Parrish 2012). Den ekologiska systemteorin kan "*identifiera och förstå strukturer, mönster och sammanhang i syfte att upptäcka nya infallsvinklar och alternativa lösningar*", för att komma till rätta med orsakerna till skolfrånvaron. När en elev får tillräckligt med näring och

support från sin miljö på alla plan, så kan de växa och må bra. Till exempel när de får stöd socialt genom relationerna i familjen, kamrater, lärare och skola (Forsell 2020).

Ett system består av komponenter som psykologiska, fysiologiska, sociologiska och biologiska faktorer som samverkar i en helhet. Inom de här systemen finns mindre system och för att kunna definiera dem behövs gränser, antingen lösa eller fasta som förknippas med stagnation och isolering. Det finns olika sorters system. Öppna system som är i samspel med sin miljö och får till sig information genom systemgränserna. Slutna system är däremot isolerade från sin omgivning och påverkas därmed inte av dess miljö. De överlever inte särskilt länge. Just därför bör ett system eftersträva balans och homeostas (Parrish 2012, s. 202). Skolhundarna är till stor hjälp i relationsbyggandet mellan individer på mikronivå (Obrusnikova 2012).

Det finns fem centrala miljösystemen inom teorin. De består av är mikro-, meso-, exo-, makro- och kronosystemet. Mikrosystemet är det system som finns närmast individen och handlar om de nära sociala relationerna, såsom familje- och vänskapsrelationer samt skola och arbetsplats. I mesosystemet innefattas istället att de olika mikrosystemen samverkar. Detta kan ske genom att ett möte äger rum mellan kurator och familj. Enligt Bridgeland, Dilulio och Morison (2006, s. 13) var en central faktor för att behålla eleverna i skolan att förbättra kommunikationen mellan föräldrar och skola, samtidigt som de önskade ökad engagemang från föräldrar eller vårdnadshavare i sina barns utbildning.

Exosystemet består av sociala miljöer som har en indirekt påverkan på individen, till exempel olika myndigheter och organisationer. Ett flertal studier framhäver att ansvaret för att främja skolnärvaro inte enbart bör vila på den enskilde eleven, utan det bör snarare betraktas som ett kollektivt ansvar som delas av skolan och andra externa aktörer. För att skolan ska kunna hantera detta ansvar på ett effektivt sätt, blir det nödvändigt att etablera samverkan med externa parter, såsom socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri (BUP) (Andersson 2019). Makrosystemet avser den samhällsliga nivån ekonomiska, religion, politik och lagstiftning, vilket formar ett samhälle eller en social grupp. Kronosystemet hör till de sociohistoriska aspekterna och innefattar olika individers erfarenheter såsom skilsmässa eller sjukdom (Parrish 2014, s. 204). Samtliga system interagerar med varandra och inverkar på den enskildes mående och utveckling under hela livet. Den ekologiska systemteorin har därför en viktig roll inom det sociala arbetet. Teorin och dess helhetsperspektiv kan tydliggöra de system som omger individen (Parrish 2014, s. 202).

Den *ekologiska systemteorin* betonar människors förmåga till anpassning och interagerande med de olika aspekterna i sin miljö. Det mänskliga behovet av en miljö där fysiska, psykologiska och sociala behov tillfredsställs och där ofta de sociala och miljörelaterade utmaningarna kan leda till problem i anpassningsprocessen, skapar stress eller sjukdom (Forsell 2020). Forskning visar att barn med adhd som interagerar med en hund i fem minuter får sänkt blodtryck och därmed lägre stressnivå, vilket med fördel kan användas i skolmiljö med stora grupper och utrymmen för att skapa lugn och bättre fokus (Gee et al. 2017).

I denna kontrast när det sociala stödet eller interagerandet mellan individen och dess miljö inte möts, så blir situationen mer komplex, vilket ger större risk för att individen far illa. Vi strävar naturligt efter homeostas eller balans som finns i naturen, men också i människans system som respons på hot eller förändring. Eftersom de flesta flyr förändring kan balansen vara både negativ eller positiv (Parrish 2014, s.206).

Ungdomar med familjer, skola och samhälle, befinner sig i ett komplext ekologiskt system med åtskilliga olika parametrar som påverkar dem, ibland plötsligt, från ett tillstånd av harmoni till stressande situationer som påverkar hälsan negativt. För eleverna och föräldrarna kan sådan förändring påverka socioemotionellt, mentalt, fysiskt och hur familjen fungerar. Detta i sin tur kan påverka och exempelvis försvåra kommunikationen med skola och lärare. För skolan och samhället kan sådan påverkan vara försämringar i klimat, engagemang, resurser, trygghet och antal elever som går ut grundskolan (Kearney et al. 2023).

Därför är det så viktigt att de runtomkringliggande stödfunktionerna fungerar. Detta leder oss vidare till något som diskuteras allt mer både inom skolväsendet och forskningen, nämligen vikten av relationerna både till eleven själva för självhantering eller socioemotionellt fungerande, vårdnadshavarna för stöd, trygghet, andra elever och lärare (Ibid).

3.2 Alienation

För att få en djupare förståelse om problematiken runt vad det är som kan leda till frånvaro hos elever tittar vi på begreppet *alienation* i skolkontexten och även vilka områden som eleven känner sig isolerad, emotionellt och fysiskt (Forsell 2020).

Uttrycket *alienation* kommer från att människan ställs i relation till samhället. När man som människa inte känner sig delaktig, inte känner sig fri eller får snabb belöning så kan hon uppleva sig som en främling för sig själv. Likaså om den upplever maktlöshet, normlöshet,

meningslöshet eller isolering. Dessa attribut anses ingå i människans grundläggande behov, delaktighet i uppgifterna, att medverka i sociala sammanhang. När en människa känner maktlöshet inför dessa saker uppstår alienation. (Forsell 2020).

Elever som känner sig utanför, annorlunda och har svårt att identifiera sig med skolan kan ofta komma att undvika aktiviteterna där, vilket påverkar skolresultaten. Det kommer i sin tur att ytterligare bidra till att eleven distanserar sig från platsen både fysiskt och emotionellt. De känner en slags maktlöshet och brist på kontroll som bidrar till känslan av isolering (Forsell 2020). *Alienation* visar att den leder till sämre prestationer och resultat och försämrad hälsa. När en ungdom inte klarar av att prestera genom goda skolresultat eller inte anses populär i de sociala relationerna med skolkamraterna kan det påverka deras känsla av hur skolan upplevs, vilket vidare kan påverka deras självförtroende (Ibid). Det visas tydligt i forskning att många elever har svårt att finna mening i skolarbetet. Detta kan i sig leda till emotionella frustrationer, dåligt psykiskt mående och *alienation* i längden. Studier visar också hur viktigt det är att fokusera på elevernas styrkor istället för svagheter, så kallat empowerment, i form av diagnoser som ofta är en snabb lösning då köerna till BUP är väldigt långa (Ekstrand 2015).

För att förhindra att alienation tar fäste och därigenom minska risken för att elever känner meningslöshet inför skolarbetet, krävs att skolan aktivt arbetar med förebyggande åtgärder och gör eleverna delaktiga. Förebyggande interventioner kan inkludera initiativ för att främja en inkluderande och stödjande skolmiljö som inte endast bekräftar eleven utifrån prestationer, eftersom det påverkar självförtroendet (Forsell 2020).

En central faktor för att främja elevernas engagemang är att de ges möjlighet att delta i arbetet mot ett gemensamt mål som de själva är med och formar. Det är av betydelse för att elever ska känna sig delaktiga och ha möjlighet till inflytande, vilket i sin tur påverkar deras möjligheter att utveckla och upprätthålla engagemang (Andersson 2017, s. 122-123). Studier visar att elevernas upplevelser av trygghet, delaktighet, positiva lärmiljöer och organisatorisk medvetenhet är avgörande faktorer som främjar skolnärvaro (Andersson 2019).

Om elever har en bristande förmåga att bygga sociala band hamnar eleven lätt i social isolering eller offerroll i förhållande till skolkamraterna, får färre vänner. I detta spelar

relationsskapandet en stor roll som kommer att nämnas framåt i analysdelen (Kearney et al. 2023).

I följande kapitel kommer vi att ta upp den metod vi valt att använda oss av i studien.

4. Metod

Vår studie baseras på en kvalitativ metod där frågeställningarna besvaras genom sex semistrukturerade intervjuer med skolpersonal inom elevhälosteamet. I metodavsnitt kommer val av metod, vårt tillvägagångssätt, studiens urval, bearbetning av datamaterial, etiska överväganden och tillförlitlighet samt arbetsfördelning.

4.1 Val av metod

Det fenomenologiska perspektivets ursprung är en filosofisk inriktning och utvecklades av filosofen Edmund Husserl (1859-1938). Den menar att det finns inga rena, enkla fakta, utan alla fakta väljs från en specifik kontext. Därför är alltid fakta tolkad (Justesen & Mik-Meyer, s.17). Med detta perspektiv vill vi få fram meningen med materialet, empirin, utifrån de intervjuades upplevelser utifrån upphovsmannens perspektiv.

Det är också just den tolkade faktan om individers sociala verklighet som är specifik för den kvalitativa metoden. I varje fall tolkar en människa innehållet i en text finns en risk för vinkling. Vår intention har varit att återge empirin på ett objektiva sätt utan egna åsikter för att skapa en så trovärdig studie som möjligt (Bryman 2011, s. 72).

För att få svar på vår frågeställning valdes kvalitativa intervjumetod, semistrukturerade intervjuer, eftersom vi just var intresserade av att fördjupa oss i stödpersonal i grundskola med skolhundar. Deras olika erfarenheter och upplevelser av skolfrånvaro, skolhundens inverkan på eleverna och skolmiljön och vilka interventioner de vidtagit tillsammans med hunden.

4.2 Urval

Nedanstående kriterier har varit vår utgångspunkt för valet av respondenter:

1. **Erfarenhet av Problematisk Frånvaro:** Vi valde respondenter som aktivt arbetar på en skola och har konkret erfarenhet av att hantera problematisk frånvaro hos elever. Dessa respondenter representerar en viktig målgrupp för vår studie, då de besitter insikter och kunskap som är relevanta för att förstå och adressera utmaningarna relaterade till långvarig frånvaro i skolmiljön.
2. **Erfarenhet av Terapiahund:** Vi prioriterade även respondenter som har erfarenhet av att använda terapiahund i sitt arbete. Terapiahundar används som ett verktyg för att bemöta elever med långvarig frånvaro och vi ansåg att dessa respondenter skulle kunna erbjuda värdefulla perspektiv och insikter i frågor som rör användningen av terapiahund som en resurs vid återintegrering av elever i skolan.

Vi gick vidare till att kontakta personliga kontakterns vänner via sms, samtal, email samt facebookvänners bekanta som arbetade inom stödverksamhet i skolan, fyra av sex personer med skolhund.

För att säkerställa att våra respondenter var relevanta, ställde vi uttryckligen frågor om deras arbete med skolfrånvaro. De som svarade positivt bokades in för intervjuer. Genom aktivt sökande efter respondenter som arbetar med frånvaro i skolan lyckades vi etablera kontakt med personer som var betydelsefulla för vår studie och som uppfyllde de ovanstående kriterierna. Vi valde att avgränsa vår studie genom att också intervjua personer som använder terapiahund för att hantera elever med lång frånvaro. Anledningen till detta var att dessa respondenter bar på värdefull information angående deras upplevelser av att möta elever med långvarig frånvaro genom användningen av terapiahund. En annan anledning var att belysa fördelarna med att inkludera hundar i processen att återintegrera elever i skolmiljön.

Samtidigt är det viktigt att nämna några nackdelar med dessa avgränsningar.

Terapiahund används ofta som ett komplement till andra åtgärder, vilket kan göra det utmanande att dra allmänna slutsatser om hur man generellt bör bemöta och hantera elevers långvariga frånvaro i skolan. En ytterligare nackdel är att det finns andra interventioner än terapiahund som också betraktas som effektiva och framgångsrika för att återföra elever till

skolan, även om skolhunden lyfts av respondenterna som en av de mer framgångsrika interventionerna både i att förebygga och återintegrera skolfrånvaron. Det är också viktigt att lyfta kunskapen om just denna intervention, då den hör till det mindre konventionella tillvägagångssätten

Processen att hitta intervjupersoner var inte spikrak. Först hade vi kontakt med kommunkontoret, eftersom ämnet vi valde var ett som de föreslagits att forska i i Canvas. Den kontakten var inte responsiv, så på grund av tidsbrist valde vi att gå vidare och skicka ut brev via e-mail till flertalet skolor i kommunen. Varav alla tackade nej på grund av tidsbrist.

Därför har vi antagit en målstyrd urvalsstrategi för att välja våra respondenter, vilket innebär att vi aktivt har selekterat deltagarna med specifika forskningsmål i åtanke. Syftet med detta tillvägagångssätt var också att säkerställa att de personer vi intervjuade var relevanta för våra forskningsfrågor och ämnet i stort. (Bryman 2018, s. 434).

Detta fick till följd att vi fick använda oss av nyckelpersoner i våra egna personliga nätverk som vänner och facebook för att få kontakter till passande intervjupersoner, ett så kallat snöbollsurval . Ett bekvämlighetsurval gjordes med personerna via facebook (Bryman 2018, s. 243- 245).

Studien omfattar sex stycken personeryrkesverksamma i grundskolan, närmare bestämt två skolkuratorer, två speciallärare och två specialpedagoger, från årskurs 1-9 från tre olika kommuner i Sverige. Eftersom de allihop arbetar i grundskolans stödjande verksamhet i hälsoteamet och deras arbete och kontakt med elever liknar varandra har vi valt att ge dem samlingsnamnet 'stödpersonal'. Även om vissa olikheter finns i yrkesrollerna anser vi att mer förenar dem än skiljer dem åt och skillnaderna är försumbara i sammanhanget. Därför väljer vi att slå samman dem.

Fyra av sex av dem var hundförare och använde sig av skolhundar i sitt arbete med skolfrånvaro i skolan. Trots att antalet intervjuer är relativt lågt anser vi att mycket av det som respondenterna lyfter sammanstrålar med varandra och därför kan användas som ett representativt urval. Trots vissa utmaningar i form av att finna intervjupersoner anser vi att vårt tillvägagångssätt och metod har varit ett framgångsrikt sätt att få svar på vår frågeställning.

4.3 Tillvägagångssätt

Vi valde att intervjua yrkesverksamma i grundskolan för att ta del av deras kunskap gällande skolfrånvaro. Intervjupersonerna kontaktades via telefon och via e-mail, där tid och plats för intervjuerna också bestämdes. Det skickades även ut ett formellt informationsbrev med all information gällande studien, vår och handledarens kontaktinformation och samtyckesblankett att skriva under, enligt de etiska reglerna. Samtidigt som vi sammanställde en intervjuguide, (se bifogad bilaga). Där använde vi oss av olika teman som vi utgick ifrån vår frågeställning med några huvudfrågor under varje, för att sedan kunna vara flexibla och ställa följdfrågor vid behov.

Vi hade förberett olika teman för intervjuerna med koppling till att få svar på vår frågeställning. Vi inledde med uppvärmningsfrågor innehållande bakgrund, för att bilda oss ytterligare uppfattningar om respondentens utbildning, nuvarande roll och erfarenheter. Fortsatte vidare med ett nytt tema och huvudfrågorna där vi tog upp bland annat vilka interventioner som använts, specifika erfarenheter av skolfrånvaro, hur de ser på den och när den blir problematisk. Mot slutet avrundade vi med att fråga om det fanns något respondenten ville tillägga.

Vi märkte inte av någon som helst oro runt att respondenterna behövde fylla i en samtyckesblankett. Tvärtom verkade de vana och skrev under utan några som helst frågor. Efter samtyckesblanketten var ifylld och efter lite småprat satte intervjuerna igång. Intervjuerna hölls på respektive lärares skola och spelades in via diktafon för att sedan kunna transkriberas. Två av intervjuerna hölls via zoom, vilket var en fördel och nödvändigt på grund av det fysiska avståndet. Nackdelen med zoom mötena var att det var något svårare att småprata, lära känna och att läsa av de mer subtila signalerna hos respondenten, men det kändes inte som det påverkade resultatet av svaren nämnvärt..

4.4 Analysmetod och bearbetning

Under intervjuerna användes inspelningsinstrument samtidigt som anteckningar fördes, vilket genererade omfattande material som behövde omvandlas till text. Transkribering utfördes för att jämföra och säkerställa överensstämmelse i tolkningen av intervjuerna. Det transkriberade materialet sträckte sig till över 50 sidor. Även om intervjuerna utgick från ordningen i intervjuguiden, fanns svar på frågor utspridda i den transkriberade texten. För att tydliggöra

relevanta delar kodades varje respondent och varje stycke i texten. En positiv aspekt av detta tillvägagångssätt var möjligheten att enkelt och effektivt söka i texten efter specifika respondenter och stycken. Efter transkriberingen lästes texterna flera gånger för att undvika tolkning av det insamlade materialet. I vår studie tillämpade vi tematisk analys, en metod där vårt fokus låg på innehållet av det som sades snarare än på hur det sades. (Bryman 2011, s. 527).

För att genomföra en tematisk analys följdes stegen som Lindgren (2020) presenterade och som består av: *reduktion av data* (kodning), *presentation av data* (tematisering) och *slutsatser och verifiering* (summering). Först genomfördes en reduktion av data, där individuell kodning användes för att identifiera relevanta citat baserade på studiens frågeställningar. Efter detta genomfördes en andra sortering och varje citat dokumenterades med en kort beskrivning i form av ett memo. Processen involverade sex olika excelark för att särskilja intervjuerna. Denna grovsortering av datamaterialet, enligt Lindgren (2020), syftade till att göra materialet mer hanterbart. Efter att ha granskat samtliga intervjuer gemensamt valde vi koder med olika färger för att kategorisera och jämföra närmare. Detta möjliggör att identifiera vilka relationer koderna hade gentemot varandra och finna betydelsefulla mönster och kopplingar i relation till frågeställningar. Slutligen kunde underteman och huvudteman för samtliga koder skapas vilket utgjorde slutgiltiga teman för studiens analys. I detta skede kunde vi bedöma det insamlade materialet som mättat, vilket indikerade att vi har haft tillräckligt med data för att dra adekvata slutsatser (Lindgren 2020, s. 34-41).

4.5 Etiska överväganden

Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet är de forskningsetiska principerna som tagits hänsyn till i denna studie och som kommer att presenteras nedan (Bryman 2018). Informationskravet innebär att forskaren ska inhämta ett informerat samtycke från de som deltar i studien, vilket gjordes med hjälp av ett informationsbrev innan mötet där syftet med studien förklarades samt respondentens rättigheter förtydligades i en samtyckesblankett. Samtyckeskravet upprepades muntligt på plats samt att det står för att de som medverkar i intervjuerna själva har rätten att bestämma hur länge och på vilka villkor de vill fortsätta eller om de vill avsluta.

Konfidentialitetskravet betyder försäkras om att de är anonyma och att deras person avidentifieras i studien, vilket gjorts i studien information. Likaså informerades om att inga obehöriga får tillgång till ljudfilerna och att de raderas efter användandet. Det insamlade materialet endast får användas i forskningsändamålet för att ta hänsyn till nyttjandekravet, vilket vi delgav respondenterna både i informationsbrevet innan intervjun och vid intervjutillfället (Eldén 2020, s. 30)

4.6 Tillförlitlighet

Trovärdighet och tillförlitlighet är två begrepp som är viktiga i kvalitativ forskning. De motsvarar reliabilitet och validitet i den kvantitativa studien där man inriktar sig på att mäta och generalisera resultat.

I den kvalitativa forskningen inriktar man sig istället på fyra delkriterier, nämligen trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka, konfirmera.

För att börja med *trovärdighet* handlar det om hur sannolika resultaten av studien är. Studien har gjorts i enlighet med de regler som finns inom forskningen både etiskt och moraliskt. Vi har även arbetat för att minimera tolkning av respondenterna eller på något sätt påverkat deras resultat. I skrivande stund har vi inte på grund av tidsbrist haft möjlighet att åter kontakta respondenterna för att få bekräftat att materialet stämmer överens med vad de svarat. Vi kommer dock att återkoppla till respondenterna efter studiens slut för att få godkännande att resultaten är korrekta (Bryman 2018, s. 355).

Vi valde istället att säkerställa den information som respondenterna uppgav genom att bekräfta innebörden av deras svar vid intervjutillfället. Detta gjorde vi genom att fråga informanterna om vi uppfattat deras svar korrekt, på ett neutralt sätt, vilket Bryman (2018) lyfter som en viktig aspekt i materialinsamlandet.

När det gäller delkriteriet *överförbarhet* så anger det i vilken utsträckning det insamlade materialet kan överföras på en annan miljö. Genom att tydliggöra studiens tillvägagångssätt kan det underlätta för någon annan att upprepa studien (Bryman, 2018, s. 355). I vår studie fokuserar vi på interventioner som används av personer inom skolsystemet för att hantera problematisk frånvaro hos elever. Vid presentationen av information om respondenternas kunskapsbakgrund har vi valt att undanhålla känsliga detaljer som skulle kunna avslöja deras identitet. Detta beslut grundar sig på önskan att skydda respondenternas integritet samtidigt

som vi bibehåller öppenheten i vår forskning. Detta innebär att någon annan kan välja en liknande grupp respondenter och därav eventuellt få fram likvärdiga resultat.

Pålitlighet kan ses som en motsvarighet till den kvantitativa forskningens reliabilitet. Med pålitlighet menas att redogör för samtliga moment i forskningsuppdraget. Vi tillsammans med vår handledare kritiskt granskat processen. Handledaren har under hela projektets gång följt vårt arbete i processen, granskat materialet, gett oss återkopplingar och gett oss råd i vilken riktning vi behöver gå och saker att tänka på. Det har även varit en fördel att arbeta tillsammans med någon för att kunna kritiskt hjälpas åt att granska texten så inga personliga värderingar används (Bryman 2018, s.75). En annan aspekt vi har beaktat i och med pålitlighet är att intervjuguiden matchar syftet och frågeställningarna. Detta för att styrka att vi undersöker det som ska undersökas och inget annat.

Det delkriteriet, *möjligheten att kunna styrka och konfirmera*, har beaktats i föreliggande studie genom att inte låta personliga värderingar påverka genomförandet av undersökningen och dess slutsatser (Ibid, s. 355). Vi har varit noggranna med att i våra tolkningar betona när det är våra egna åsikter som framgår och respondentens. Vi har även noggrant granskat och läst igenom citat flera gånger för att säkerställa att vi har förstått deras innebörd på rätt sätt.

vi har aktivt strävat efter att undvika att våra personliga åsikter har påverkat olika aspekter av vår forskning, inklusive fastställandet av syfte och formuleringen av frågeställningar.

4.7 Metod och teoridiskussion

Valet av en kvalitativ metodansats har resulterat i en djupare förståelse för stödpersonalens erfarenhet av problematisk skolfrånvaro och terapihund, vilket överensstämmer med studiens syfte. Därmed anser vi att metodvalet har varit relevant. Att använda semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod har upplevts fördelaktigt i arbetet. I semistrukturerade intervjuer har man möjlighet att ställa följdfrågor och det gör intervjuprocessen mer flexibel och ger utrymme för avvikelser, vilket tilltalade oss. Respondenten blir då den som driver intervjuens riktning som kan följas upp från de som intervjuar. (Bryman 2018, s. 95).

Vi använde oss av öppna frågor i intervjuerna. Öppna frågor kan innebära att intervjuerna tar längre tid och kräver mer av respondenterna, vilket kan bli utmanande för de intervjuade. Vi hade inte detta problem, då varje intervju var ca 45 minuter till en timme lång (Ibid, s.316).

Fördelar med intervjuer är att man kan ses i ett personligt möte och bilda sig en uppfattning inte bara om det som sägs utan om bakomliggande emotioner och kroppsspråk för att få en känsla för helhetskontexten. Det finns också möjlighet att förklara frågan ytterligare vid behov och att ställa följdfrågor (Bryman 2011, s.288). Ytterligare en fördel med intervjuer är att vi är hundraprocentigt säkra på vem det är som besvarar frågorna, eftersom vi möter dem personligen (Bryman 2018, s.303).

Nackdelar med intervju som metod var att börja med att många som arbetar inom skolan har fullt upp med sina dagliga sysslor och egentligen ingen tid över. Därför var det också en utmaning att börja med att finna personer som ville delta. Om de väljer att delta kan de hämmas av intervjusituationen och att den spelas in, men det märkte vi inte speciellt mycket av. Samt att det blir svårare att jämföra svaren mellan respondenterna då det inte finns samma standardisering som i strukturerade intervjuer och lättare för intervjuaren att påverka svaren (Ibid, s. 577, 578).

I vårt val av den ekologiska systemteori vill vi lyfta de olika systemnivåer som påverkar och samspelar med eleverna i deras utveckling, eftersom flera av respondenterna uttryckte en frustration över skolans struktur och hela skolsystemet på en mer övergripande nivå, makronivå. Även forskning visar vikten av samverkan i samband med skolfrånvaro

Fördelen med systemteorin är att den bidrar till en helhetsförståelse till ett komplext och växande samhällsproblem som skolfrånvaro, vilket är viktigt i de flertalet faktorer som samverkar runt skolfrånvaron. Svagheter är att fast teorin skapar en helhetsförståelse kan den bli abstrakt och svår att omsätta i praktiken med att implementera specifika interventioner anpassade för individerna. Därav har vi med empirimaterialet fokuserat på att lyfta fram just detta.

Vi övervägde även en mer psykologisk teori, socioemotionell teori, eftersom det varit intressant att titta mer djupgående på de psykologiska delarna hos individerna runt skolfrånvaro. Vi beslöt att det blev för omfattande på grund av tidsbrist att ha med två olika teorier och valde den förra.

Begreppet alienation använde vi för att bidra med ytterligare en psykologisk dimension till att skapa förståelse runt fenomenet skolfrånvaro. Svagheten är att begreppet är väldigt subjektivt och beroende av vem och i vilken kontext det tolkas. Det är därför svårt att mäta och inte optimalt att använda i forskning.

Begreppet alienation är en mångfacetterad och komplex term. Att försöka reducera denna komplexitet till mätbara variabler kan leda till att viktiga nyanser och dimensioner går förlorade. Det är viktigt att vara medveten om denna komplexitet och att överväga andra teoretiska ramverk för att komplettera förståelsen av skolfrånvaro. Att enbart förlita sig på begreppet alienation kan begränsa helhetsförståelsen och mångfalden av orsaker till och lösningar för skolfrånvaro. Vi ansåg ändå att det var det var ett relevant för att förklara den process av främlingskap och isolering gentemot skolmiljön som många elever hamnar i i samband med skolfrånvaro och hur den påverkar elevens motivation och delaktighet i skolan, vilket i sin tur gör att vi förstår problematisk skolfrånvaro bättre.

4.8 Arbetsfördelning

Angående ansvarsfördelningen började vi med att upprätta en arbetsplan med deadlines för de olika avsnitten gemensamt. Intervjuerna och förarbetet inför dem gjordes tillsammans. De delades sedan upp så att vi transkriberade hälften av materialet. Vi har haft huvudansvar för vissa delar av studien. Pernilla fokuserade på teoriavsnittet, delar av inledningen och några avsnitt i metodkapitlet och hundterapi. Maria hade huvudansvaret för resultat- och analysavsnittet med slutdiskussionen, delar av inledningen och metodavsnittet. Allt som skrivits individuellt har sedan granskats av den andra författaren och slutligen korrigerats gemensamt. Vi hade regelbunden kommunikation via fysiska möten, zoom och konversationer via e-mail.

5. Resultat och analys

Under nedanstående kapitel presenteras det resultat som framkommit i samband med genomförda intervjuer. Empirin har organiserats under olika avsnitt som utgår ifrån studiens syfte och frågeställning.

Teorinramen med ekologisk systemteori och alienation har varit grundläggande för analysens tolkning, vilket har möjliggjort en holistisk förståelse av fenomenet skolfrånvaro. Genom att tillämpa ekologisk systemteori betraktas individen inte isolerat, utan som en del av olika sammanflätade system som påverkar och påverkas av varandra. Detta perspektiv möjliggör en undersökning av skolfrånvaro utifrån dess komplexa samspel med olika miljöer och system.

Likaså har alienationsteorin bidragit till att belysa viktiga aspekter av skolfrånvaron. Alienation, i denna kontext, refererar till känslan av distans eller främlingskap som en individ kan uppleva gentemot skolan och utbildningssystemet. Denna teori har hjälpt till att synliggöra de faktorer och processer som kan leda till att elever känner sig främmande eller avskurna från skolmiljön.

Det första avsnitt handlar om skolmiljön. Vi fortsätter vidare med olika interventioner som fungerat både i förebyggande och återintegrerande syfte. Kommer vidare det stöd och anpassningar som ges, förebyggande arbete och relationers betydelse samt samverkan mellan olika aktörer som BUP och socialtjänsten. För att avsluta med en intervention som alla av respondenterna lyfter fram som framgångsrik i problematisk skolfrånvaro, nämligen terapihunden.

5.2 Skolmiljö och skolplan

Individerna som är frånvarande från skolan upplever ofta skolarbetet som meningslöst, utan eller med för stora utmaningar. Forskning visar att skolan måste kännas meningsfull för individerna och att skolan behöver utmana eleverna. Frånvaron är ett motstånd och en demonstration mot den traditionella skolkulturen (Ekstrand 2015).

I intervjuerna hördes uttalanden som:

Ofta är det ju inte skolan som är svår utan skolmiljön. Skolmiljön har blivit tuffare. Man blir bedömd hela tiden. Att man hela tiden ska sträva mot mål. Aldrig landa i något. Det ställer till det för många. Det är svårt att vara good enough.

Det är rörigt och ingen återhämtningsplats. För stora miljöer. Fler och fler blir känsligare och känsligare. Brist på struktur, fortsätter hon.

(Respondent A)

På makronivå är skolans form, struktur och de ramar den är bunden till att följa Skollagen, vilket gör att skolorna endast har begränsat handlingsutrymme för att skapa en skola utifrån de individuella behov som de ser hos eleven (Parrish 2011, s.202).

Respondent yttrade sig upprört om skolsystemet:

Jag är förfärligt kritisk till hur det är uppbyggt, själva, hela systemet.

Mycket av problemet kommer från att läroplanen är för teoretisk och abstrakt för den här gruppen (barn med NPF diagnoser).

...//...att det funnits större fokus på händernas arbete och inte bara det teoretiska, det tror jag varit en räddning för många här, till exempel hantverksstöd eller bildstöd. Så de känner sig bekräftade iallafall det ämnet.

(Respondent B)

För att knyta an en teori till skolmiljön och skolplanen använder vi oss av *ekologisk systemteori*, eftersom det är viktigt för att hitta en lösning på problemet med skolfrånvaro och att verkligen skapa interventioner utifrån rotorsaken. Skolfrånvaro beskrivs som ett komplext problem i länder över hela världen, så även bland våra respondenter, då är rimligen också lösningarna komplexa och multidimensionella, alltså behövs de på både makro, meso och mikronivå (Kearney et al. 2023). Ovanstående respondenter menar att det är skolsystemet som är problematiken och då skulle det även krävas en förändring och anpassning av skolplanen på makronivå för att komma tillrätta med skolfrånvaro problematiken. Detta hävdar även Ekstrand (2015) som skriver: “skolan behöver uppdateras och att en helt ny skolkultur behöver upprättas från regeringsnivå, kommunnivå och i skolorganisationen”.

Skolorna är begränsade i sitt handlingsutrymme till skolplanen, även om lärarna har åsikter om att för mycket ansvar läggs på eleverna för tidigt, skolmiljön ses som problematisk för de känsliga eleverna med olika NPF diagnoser, menar flera av respondenterna. Stora ytor, högt tempo, dålig struktur, man blir ständigt bedömd och återhämtningplatser saknas. Även kritik mot hur hela skolsystemet är uppbyggt yttras.

Många elever upplever sig vara utanför, känner sig annorlunda och har svårt att identifiera sig med skolans miljö samt står inför utmaningar som kan påverka deras skolgång negativt. Denna känsla av avvikelse och bristande tillhörighet kan resultera i att de undviker aktivt deltagande i olika skolaktiviteter, vilket i hög grad påverkar deras skolprestationer. Detta undvikande skapar en nedåtgående spiral där skolresultaten försämras, och i sin tur förstärks känslan av distansering från skolgemenskapen, både fysiskt och emotionellt. Som i sin tur kan leda till alienation och utanförskap. Därför är det viktigt att fånga upp eleverna på ett tidigt stadium (Forsell 2020).

5.3 Interventioner

Under detta avsnitt presenterar vi de resultat som framkommit i empirin och belyser vi vår frågeställning som är: Hur hanterar skolpersonal problematisk skolfrånvaro och vilka åtgärder fungerar?. Gemensamt för respondenterna var att psykisk ohälsa är den första orsaken bakom en elevs frånvaro, dvs NPF diagnoser och ångest. Däremot finns det inte en specifik åtgärd som passar alla elever:

Vi kan ju inte skapa åtgärdsprogram för alla elever som har NPF eller för alla elever som behöver ha en anpassning utan vi måste ju bredda basen alltså. Vi måste jobba mer för att nå alla för - alltså jag tänker att NPF får aldrig vara en stämpel på att så här ska det vara resten av livet.

(Respondent C)

5.3.1 Stöd och anpassningar i skola

I detta tema ligger tyngdpunkten på stöd och anpassningar som åtgärd för att stödja eleven vid återintegration. En av de intervjufrågor som behandlades i intervjuguiden var: Vilken åtgärd vidtas som rutin? Vilken stödåtgärd har visat sig vara mest effektiv?

En gemensam insikt bland respondenterna var att det inte finns en åtgärd som passar alla, utan att det krävs individanpassning. Respondent D och E uttryckte sig på följande sätt:

/.../ Det är jättesvårt att säga för det är så individuellt. Man kan nog bara liksom säga att någon sort har fungerat bättre på någon elev och någon annan har fungerat bättre på någon annan liksom.

(Respondent D)

Respondent E instämmer på ett liknande sätt:

/.../ det är lätt att säga gör anpassningar och åtgärder/.../ det beror ju också på vad det är som är problemet och det kan ju ofta vara många saker.

(Respondent E)

I dessa citat framhöll respondent D och E att åtgärder och anpassningar varierar beroende på individens behov och arten av problemet. Det som fungerar för en elev behöver inte nödvändigtvis fungera för en annan. Respondenten D delade med sig av en specifik typ av anpassningar som används i skolan:

Att vissa kommer dit (studion) kan sitta där eller utanför i lugn och ro och göra det om den behöver göra /.../men de vet att, ja, men jag förväntas inte gå ner till matsalen. /.../ stabilitet och att hon (socialpedagogen) håller studion förutsägbar för dem. Det är nog den största resursen om man säger så.

(Respondent D)

Respondent D menade att studion gör eleverna känna sig lugna och trygga. Det som gör studion till en lyckad idé är dess förutsägbarhet för eleverna. Stabilitet och förutsägbarhet i studion betraktades av Respondent D som skolans mest värdefulla resurs. En skola där kuratorn har stort handlingsutrymme att skapa sin verksamhet berättar:

Hos oss är det självklart att både hämta och lämna elever som behöver det. Orkar du inte komma till skolan, så kommer skolan till dig, för skolan får inte försvinna från ditt liv. Det vi märker tydligt är att om vi förlorar kontakten med en elev så får vi inte tillbaka dem. Ett sms för att påminna och säga; godmorgon dags för skola. Vill du att jag ska komma och möta dig, gör en enorm skillnad.

(Respondent F)

Respondent A betonar:

Det är i det relationsskapande, att någon som ser en, bryr sig. Det viktigaste är att få till en kommunikation. Ofta är det många sms. Någon som hör av sig och blir orolig, så det känns viktigt att höra av sig. Sen brukar det gå att dra i det.

Det är viktigt att jogga upp eleven själv, att bli delaktig i sitt liv och vara med och påverka själv.

(Respondent A)

Respondent F och Respondent A delade värdefulla insikter angående sitt engagemang för att stödja och motivera elever att återvända till skolan. En central aspekt som framkommer i deras citat är betydelsen av att bygga och upprätthålla goda relationer med eleverna. En distinkt strategi som framhävs av Respondent F är uttrycket "om inte eleven kommer till skolan, kommer skolan till dem". Att motivera elever är något som Respondent S också reflekterade över:

Det handlar ju både om att hitta inre motivation och att liksom motivera utifrån. Därför lyfter vi ju alla ärenden i elevhälsoteamet innan vi gör insatser och där vi liksom försöker fördela det. Vad är det som är problemet för just denna elev och hur ska vi motivera just denna elev.

(Respondent C)

Respondent C framhöll vikten av att identifiera vad som motiverar eleven, både internt och externt. Därför diskuterades alla ärenden noggrant i elevhälsoteamet, där man noggrant genomgick och utforskade problemet för att hitta sätt att motivera eleven. Däremot framhåller respondent B att börja där tröskeln är som lägst är viktigt:

Man börjar i de ämnen som man känner fungerar bäst och som bygger självförtroende. Sen bygger man på efter hand.

(Respondent B)

Vikten av att bygga självförtroende när eleverna har med sig en känsla av otrygghet och misslyckande återspeglas i vad en av kuratorerna vid namn B sa. Detta gör man enklast med de ämnen som eleven har lättast för, enligt flera av respondenterna.

Genom att engagera eleverna i en konstruktiv dialog får de möjlighet att uttrycka sina tankar, åsikter och preferenser om undervisningen. Att förstå hur undervisningssituationen fungerar för dem, vad de lär sig och på vilket sätt de lär sig bäst, ger lärarna möjlighet att anpassa och individualisera undervisningen för att bättre tillmötesgå varje elevs unika behov och inlärningsstil (Skolinspektion 2018, s. 54).

Å andra sidan fokuserade Respondent E inte enbart på anpassning, utan betonade också vikten av att eleven behöver träna och utveckla sig själva:

När man pratar om anpassning så måste man både tänka på: hur anpassar vi och hur tränar vi liksom? Får vi bara anpassa så tror jag att man liksom också går miste om hur många chanser. /.../ jag tänker så på något sätt måste man ju hålla balansen mellan att det ska vara en dräglig situation och en som man kan hantera och som är bra för en, där man kan lära sig och där man är trygg och så där. Då måste ju också utmanas för att kunna hantera resten av livet.

(Respondent E)

Respondent E menade att det inte alltid är gynnsamt att endast fokusera på anpassning, och att träning är lika viktigt. Att enbart genomföra anpassningar kan potentiellt orsaka mer skada än nytta. Hon framhöll att det är avgörande att hitta en balans, eftersom det inte är fördelaktigt att ständigt göra anpassningar. Att tänka på både anpassning och träning är därför av yttersta vikt. Detta uppnås genom att elever också utmanas med lämpliga svårighetsgrader för att kunna klara av livets utmaningar.

För många deltagare var det tydligt att frågan "vad är problemet" var avgörande för att fastställa vilken typ av anpassning som borde genomföras. För att främja välbefinnande och anpassning understryker den ekologiska systemteorin vikten av att förstå och hantera påverkansfaktorerna på olika nivåer. Det innebär att adressera strukturer och system som påverkar människors liv, även om dessa inte är direkt synliga i deras vardag. En holistisk förståelse av individens ekologiska system kan bidra till att skapa miljöer som stöder och främjar hälsa och anpassning på alla nivåer av samhället (Forsell 2020).

I skolan där Respondent D är verksam identifierades ett behov av att tillhandahålla en studio för elever som behöver ett lugnt och avskilt utrymme. Tillgänglighet betraktas av skolan som ett verktyg för att elever ska känna engagemang och kunna delta aktivt samt ha inflytande över sitt eget lärande. Studier visar att elevernas känsla av trygghet, delaktighet, positiva lärmiljöer och organisatorisk medvetenhet är avgörande faktorer för att främja skolornärvaro (Anderson, 2019). För att främja elevernas engagemang är det centralt att ge dem möjlighet att aktivt delta i arbetet mot gemensamma mål som de själva är med och formar. Detta främjar känslan av delaktighet och möjlighet till inflytande, vilket i sin tur påverkar deras förmåga att utveckla och upprätthålla engagemang (Andersson 2017, s. 122-123).

Respondent E nämnde att man ska skapa en balans mellan att stödja eleverna i deras individuella utmaningar samtidigt som de erbjuds möjligheter till tillväxt och framsteg. Denna balans, enligt Respondent E, innebär att fokusera inte bara på anpassningar för att underlätta dagliga aktiviteter, utan också på träning och möjligheter till lärande. Parrish (2014) redogör för begreppet hemostas som påpekar att människor vanligtvis upplever en inneboende motvilja mot förändring eftersom det kan vara utmanande och ibland hotande för den etablerade balansen eller hemostasen. Denna reaktion på förändring kan vara både negativ och positiv beroende på individens perspektiv och hur väl anpassad hen är till förändring (Parrish 2014, s.206).

5.3.2 Förebyggande arbete

Att arbeta förebyggande är en central del av skolans verksamhet, enligt Respondent C:

/.../ Varje vecka träffas vi då i det förebyggande teamet. Vi har en timme och 20 minuter i veckan /.../ imorgon ska vi titta på statistik, kolla från både terminsstart fram till idag och från höstlovet fram till idag. Och se om det har ökat eller minskat och sen så skickar vi mejl till mentorerna och säger, kolla denna elev ring hem och fråga /.../ och det har ju haft effekt att de har ringt hem och kollat det. Det syns tydligt.

(Respondent C)

I detta uttalande berättade Respondent C om det förebyggande teamet i skolan, där de samlas varje vecka för att övervaka frånvaron från den dagen eleven började gå i skolan fram till nu.

Respondent C förklarade att mentorn ansvarar för att ringa hem och fråga om en elev har varit frånvarande under en längre tid. Skolan följer en tydlig process för att förebygga frånvaro och på första dagen är alla extra uppmärksamma. De elever som inte dyker upp kontaktas omedelbart. En annan förebyggande åtgärd som respondent F lyfter:

Det bästa förebyggandet är enligt oss att ha stenkoll på frånvarostatistiken. Långt innan det är uppe i 20 procent. Både jag (kuratorn) och skolsköterskan kollar dagligen frånvaron, då reagerar man ganska snabbt på om; är den här borta igen?
...//...Lyfta småsakerna och vara nyfiken runt det, inte skuldbelägga, om det är något vi kan hjälpa till med.

(Respondent F)

Inom ramen för förebyggande arbete kopplar vi diskussionen till den ekologiska systemteorin som en ram för att identifiera och förstå de komplexa faktorerna som påverkar skolfrånvaro. Ekologisk systemteori används som ett verktyg för att analysera och förstå strukturer, mönster och samband inom olika nivåer av elevens livsmiljö. Denna teori erkänner att en individ påverkas av flera system, från det närmaste och mest intima, som familjen, till mer avlägsna, som skolan och samhället. Genom att tillämpa denna teori och känna till de olika miljösystemen inom den ekologiska teorin kan stödpersonal identifiera faktorer som bidrar till skolfrånvaro och arbeta förebyggandet (Forsell 2020). Som ett exempel på förebyggande arbete delade Respondent S med sig av skolans strategisk regelbunden arbetsgång för att förebygga långvarig frånvaro samt orsaker till frånvaron. Uppföljningen sker på en veckobasis, vilket ger skolan möjlighet att snabbt identifiera eventuella problem och vidta åtgärder.

När en elev får näring och support från sina olika livssystem kan hen växa och må bra. Det innefattar stöd från familjen, kamraterna, lärare och skolmiljön som helhet. När dessa system samverkar positivt och tillhandahåller adekvat stöd, kan eleven trivas och prestera bättre. Att ha positiva och stödjande relationer på dessa nivåer kan bidra till att elever känner sig trygga och involverade, vilket i sin tur minskar risken för skolfrånvaro. Däremot kan en känsla av avskildhet från vänner, familj, lärare eller skolan resultera i *alienation*, vilket i sin tur påverkar elevens delaktighet och prestation i skolan (Forsell 2020).

För att förhindra att alienation tar fäste, krävs aktivt arbete med förebyggande åtgärder. Det innebär att skolan proaktivt identifierar och adresserar faktorer som kan leda till distansering och avskildhet bland elever. En central del av förebyggande åtgärder är att göra eleverna delaktiga. Genom att involvera eleverna i beslutsfattande och skolgemenskapen skapas en känsla av samhörighet och ansvar, vilket kan motverka känslan av alienation. Förebyggande interventioner bör sträva efter att främja en inkluderande och stödjande skolmiljö. Det innebär att skolan bör skapa en atmosfär som välkomnar och stöder alla elever, inte bara baserat på deras prestationer. Detta är viktigt för att bekräfta eleverna och bygga upp deras självförtroende (Forsell 2020).

Respondent B berättade i detta syfte om sitt projekt, tillsammans med specialpedagogen, där man med jämna mellanrum i årskurserna har olika veckor med kreativa övningar i mindre grupper i klasserna för att bygga förståelse mellan eleverna och för att på sikt skapa bättre relationer.

I intervjuerna nämns bland annat de här orden i samband med autism och skolfrånvaro:

...//...du ska själv bedöma, tänka själv och bla bla bla. Det är just där jag ser att problematiken är så stor och de förstår inte poängen med att gå till skolan.
Varför ska jag vara här? Jag lär mig inget. Det blir så diffust eftersom själva lärandet är så otydligt för dessa eleverna.

(Respondent B)

Enligt Eriksson (2015) upplever många elever svårigheter att finna mening i sitt skolarbete och att denna brist på mening kan leda till negativa konsekvenser såsom emotionell frustration, dåligt psykiskt mående och alienation på lång sikt.

I likhet med respondent B reflekterade speciallärare D över vikten av relationer:

/ .../ hade inte eleven berättat om att det kändes stressigt över att den hade missat saker då när den var borta/ .../ Då hade den eleven blivit hemma en vecka till och då hade det kanske varit ännu svårare att få tillbaka den nästa vecka. Men tack vare då att den vågade prata med vår socialpedagog. Då kunde vi få hit eleven lite tidigare.

(Respondent D)

I detta citat berättade Respondent D om en elev som hade varit frånvarande från skolan under en tid och därmed missat skolarbetet. När eleven återvände till skolan kände hon stress över att hinna ikapp med allt. Trots det modigt nog sökte hon hjälp och pratade med skolans specialpedagog. Respondent D menade att om eleven inte hade gjort det, hade hon troligtvis varit frånvarande från skolan ännu längre. Detta var något som Respondent E, specialpedagog och speciallärare, reflekterade över:

Frånvaro är en riskfaktor för mer frånvaro liksom och är det inte samma faktorer som liksom orsakar frånvaron från början som sedan vidmakthåller frånvaron, utan det skiftar liksom över tid. Det kan ju vara att det av någon anledning blir svårt att gå till skolan. /.../ jag tror att det är jätteviktigt och se till att åtminstone finns några vuxna på skolan som är trygga för eleven liksom som den känner sig omtyckt av.

(Respondent E)

Respondent E påpekade att frånvaro i sig utgör ett problem, då den kan leda till ökad frånvaro på sikt. Detta skapar andra orsaker till frånvaro, vilket hindrar eleven från att närvara i skolan. Det kan exempelvis bero på att eleven har missat mycket i skolan efter en längre frånvaro. Respondent E betonade vikten av att det finns en trygg bas i skolan. Hur man reagerar på elevens frånvaro var något som respondent D reflekterade över:

/.../ det är just viktigt att skolan upprätthåller kontakten med familjen. Men vi saknar dig, du behövs här, vi vill att du kommer. Bara 14 dagar så är det jättelätt att tappa ett barn /.../Man ska inte tappa elever som är hemma.

(Respondent D)

Respondent D påpekar att det är viktigt att inte glömma bort de elever som är frånvarande och att det är nödvändigt att upprätthålla en konstant kontakt med dem. Efter 14 dagars frånvaro blir det utmanande att återintegrera eleven i skolan. Speciallärare S betonade vikten av mentorns roll i skolan och hur deras funktion är avgörande för att upprätthålla en god

relation med elever. Det är en del av mentorns ansvar att vara uppmärksam på elevens frånvaro tidigt och vidta nödvändiga åtgärder:

Det är ju mentorerna som ska göra det stora jobbet. Att mentorerna är på sin vakt direkt märker frånvaro tidigt och vi har ju gjort en arbetsgång ganska tydligt grafiskt liksom med trappa för frånvaron.../ /...Det är mentorn som kan hjälpa eleven liksom att känna sig viktig i klassen i gruppen. /.../ mentorns roll är så himla viktig. Mentorerna måste bry sig om sina elever.

(Respondent C)

Mikrosystemet är det närmaste systemet för individen och omfattar de direkta sociala relationer som eleven har i vardagen. Det inkluderar exempelvis familjen, vänskapsrelationer, skolan och arbetsplatsen. Mikrosystemet representerar de platser där individens mest direkta interaktioner och påverkansfaktorer sker (Parrish 2014, s. 204). Att erbjuda vårdnadshavarna stöd, rådgivning och verktyg för att hantera de specifika utmaningar och frågor som kan uppstå när deras barn upplever skolfrånvaro anses vara en viktig intervention (Kearney et al. 2023). Detta har respondent F, med stor erfarenhet av problematisk frånvaro tagit fasta på:

I förebyggande syfte går jag hellre in som kurator istället för att kontakta socialtjänst eller BUP. Det blir ett för långt steg. Jag vet inte hur många samtalsstöd jag haft med föräldrar som varit ledsna, arga och uppgivna, och ger stöd i förmåga och strukturer hemma. Om jag säger kontakta BUP, så vet jag att det tar minst två veckor innan de får ett första samtal och med mig får de 30 minuter direkt. Vi vinner förtroende hos föräldrarna och det förtroendet kan jag bygga jättemycket på sen.

(Respondent F)

En gemensam nämnare bland respondenterna var vikten av att ha goda relationer mellan skolpersonal såsom mentor, kurator och specialpedagog och eleverna, vilket kan vara av avgörande betydelse för att underlätta deras återanpassning till skolmiljön. Även Kearney et al. (2023) nämner vikten av stödjande relationer för skolnärvaron.

Den ekologiska systemteorin betonar betydelsen av olika miljöer och relationer som omger barnet, inklusive familjen, och hur dessa faktorer samverkar för att forma barnets utveckling. Det finns en koppling mellan ogynnsamma familjeprocesser, såsom konflikter, övergrepp och

bristande föräldraförmåga, och förekomsten av skolfrånvaro hos barn (Marlow & Rehman 2021)

Kearney et al. (2023) lyfte fram betydelsen av relationer inom skolmiljön. Fokus ligger på olika typer av relationer och deras inverkan på olika aspekter av elevens liv och lärande.

Relation till eleven själv för självhantering eller socioemotionellt fungerande refererar till vikten av att eleven utvecklar en positiv relation med sig själv. Det innebär att kunna hantera sina egna känslor och utveckla en stark socioemotionell kompetens. Denna typ av relation är central för elevens personliga utveckling och förmåga att navigera genom olika utmaningar.

Relationer till vårdnadshavare för stöd och trygghet sker genom att upprätthålla starka relationer mellan skolan och vårdnadshavarna. Det handlar om att samarbeta för att stödja elevens utveckling och trivsel. Vårdnadshavare kan bidra till en trygg och stödjande miljö både hemma och i skolan. *Relationer till andra elever* kan bidra till en ökad känsla av samhörighet och trygghet. Detta har betydelse för den sociala och emotionella utvecklingen hos varje elev. En positiv och stödjande *relation till lärare* kan påverka elevens inläring, motivation och generella skolupplevelse positivt.

5.3.3 Samverkan

I detta tema ligger tyngdpunkten på samverkan som åtgärd för att få eleven tillbaka till skolan. En av de intervjufrågor som behandlades i intervjuguiden var: hur ser samverkan med familjen och andra samverkansparter som är relevanta ut?

En viktig grundpelare för att lösa den problematiska frånvaron är samverkan mellan olika instanser som lärare, föräldrar, elev, kurator, Barn- och ungdomspsykiatri och Socialtjänst. Enligt flera av respondenterna blir de ofta svårigheter i kommunikationen mellan parterna, vilket gör att eleven ofta blir lidande då de inte får den hjälp de behöver.

Det uttrycktes en frustration över bristande samverkan:

Så sitter vi (skolkuratoren) här som som öar. BUP sitter där och Socialtjänsten där, så sitter vi här med vårt. Det är ju så att om jag ska få tag på någon på BUP kan jag ägna en vecka åt det. Det går ju inte.

/.../ så har vi de här SIP mötena, Samordnad Individuell Plan, ibland som jag tycker är väldigt givande och man kommer fram till mycket när olika professioner möts och har eleven i fokus. Men det blir ju lite som en sista utväg, tyvärr inget annat fungerar tyvärr.

(Respondent B)

Svårigheter med samarbete är något som även Respondent C reflekterade över:

Där är ju glapp mellan Soc, Bup och skola, kan man säga och sekretessen är ju så mycket starkare alltså. När vi anmäler så får ju inte vi veta vad som har gjorts utan då får vi igen anmäla om vi fortsätter känna oro. Och då vet vi inte, fortsätter vi känna oro nu för nu kanske de har gjort (något). Det är ett knasigt system /.../ det är inte lättarbetat för oss direkt.

(Respondent C)

Därför är betydelsen av att ha engagerade föräldrar så otroligt viktig. I sina reflektioner lyfter Respondent D fram följande:

Det finns ett engagemang och jag tror att föräldrarna och eleven känner att man vill dem väl och att man inte liksom bara är frustrerad över eleven kommer inte i skolan

(Respondent D)

Respondent D påpekar att det som engagerar föräldrar och elever är insikten om att skolan bryr sig om dem och vill hjälpa till. Däremot upplevde Respondent C föräldrarnas del av ansvaret:

/.../ Men det är ju högutbildade föräldrar som liksom sitter där och försvarar sina barn som faktiskt inte kan gå i skolan. /.../ Föräldrarna behöver förstå allvaret i att vara här och när vi har möten och föräldrar säger att barnet inte kan vara här för att han eller hon är trött, då måste vi hela tiden säga att då finns det återhämtning att få här /.../ man kan inte vara hemma för att man är trött.

(Respondent C)

Respondent C betonade vikten av att föräldrar inser skolans närvaro och att trötthet inte bör vara en anledning att stanna hemma. Enligt Respondent C är skolan även en plats där elever kan återhämta sig. I likhet med Respondent C anser även respondent E vikten av föräldrars roll och samarbete med skolan:

Skolan och vårdnadshavare kan hamna i att man liksom skyller på varandra / .../ hur kan vi hjälpas åt här? Hur kan vi i skolan skruva på de grejerna? Vi kan skruva på och hur kan vi i hemmet skruva på de grejerna? Så jag tänker att det är avgörande att hitta någon slags samarbetsklimat liksom

(Respondent E)

Respondent E påpekade att det kan uppstå konflikter mellan skolan och föräldrarna gällande vissa frågor och det är något som båda parter behöver arbeta på. Hon menade att om var och en tar sitt ansvar gynnas eleven att skapa en samarbetskultur.

För att fördjupa oss ytterligare i de olika samverkansnivåerna och hur de samspelar använder vi oss åter av förklaringsmodellen i *ekologisk systemteori*.

I samarbete mellan skolan och exempelvis BUP samverkar mesosystem med varandra och på makronivå ser vi vilka normer, värderingar, händelser och regler som finns i det samhälle som eleven lever i och behöver förhålla sig till. Det är samverkan mellan flera olika system som eleven ska förhålla sig till och som behöver fungera för att individen och eleven ska kunna få sina behov tillgodosedda i interventionerna runt problematisk skolfrånvaro. Om något av de här systemen är ur balans så kan det påverka eleven. Om det blir en naturkatastrof påverkar det samhället på makronivå som i sin tur påverkar individen. I exosystemet ingår kommunen och skolan. Om det har brist på resurser för att tillfredsställa de behov som finns hos eleven kan den påverkas. Likaså kan skolfrånvaro påverkas på mikronivå både av psykisk ohälsa, skilsmässa, mobbning eller NPF diagnoser. När vi tittar på de här olika nivåerna kan vi få en helhetsförståelse för den miljö som eleven befinner sig i och därmed också en bättre uppfattning av hur det påverkar och därmed vilka insatser som behövs för att stärka individen (Forsell 2020 & Parrish 2013).

Respondenterna upplever att det finns fler känsliga barn med stort behov av individuell anpassning på olika sätt i kombination med att skolmiljön blivit tuffare i att man blir konstant bedömd, högt tempo, inte nog med återhämtningsytor, brist på struktur och stort egenansvar. Enligt respondenterna är samverkan mellan olika plan i samhället, skolan och individerna på mikronivå som har visat sig underlätta för arbetet med att förebygga och lösa skolfrånvaron.

En gemensam nämnare bland alla respondenter var insikten om att samarbete med andra aktörer är avgörande för att stödja elever vid deras återintegration i skolan. För att effektivt

främja skolnärvaro behöver ansvaret delas kollektivt mellan skolan och externa aktörer. Genom att etablera samverkan med andra institutioner, som socialtjänsten och BUP, kan skolan bättre hantera och adressera de olika faktorer som påverkar elevernas närvaro (Andersson 2019).

Respondent C upplevde att det är föräldrar som bidrar till att stärka frånvarobeteendet hos eleverna. Det skapas en norm där det anses vara acceptabelt att inte närvara i skolan endast för att eleven känner sig trött. Med anledning av detta är skolpersonal duktiga på att upptäcka oroande frånvaromönster och föräldrabetenden som kan förstärka barnets frånvaro. Detta understryker vikten av att vara uppmärksam på föräldrars inverkan på barnens närvaro och förmågan hos förskolans personal att identifiera mönster som kan vara orsak till frånvaro (Lindell 2018, s. 38). Föräldrarnas attityder och föräldrastil kan vara relaterade till barns närvaro i skolan (Dalziel & Henthorne 2005, s. 22).

Respondent D ansåg att engagemanget från både föräldrar och elever visar på ömsesidig förståelse och erkännande. Både föräldrar och elever är medvetna om att skolan investerar tid och resurser för att de bryr sig om dem och deras välbefinnande. Föräldrainsatser, både genom att ha böcker hemma och engagemang på skolnivå, är positivt kopplade till barns närvaro i skolan. Detta upplevde även Respondent E och framhöll att för att skapa en atmosfär av samarbete bör både skolan och föräldrarna ta sitt ansvar och arbeta tillsammans. För att behålla elever i skolan betonade Bridgeland, DiIulio och Morison (2006, s. 13) vikten av att förbättra kommunikationen mellan föräldrar och skola samt önskade de ökat engagemang från föräldrar eller vårdnadshavare i sina barns utbildning.

5.3.5 Terapiahund i skolan

Under intervjuerna reflekterade respondenterna över den betydande positiva rollen som hundar spelar i skolmiljön. Det visade sig att terapiahund har varit en ovärderlig resurs, som inte bara bistår elever under återintegrationsprocessen utan även stöder skolpersonalen i deras yrkesutövning. Intervjupersonerna uttrycker genomgående positiva feedback angående terapiahundens betydelse som ett effektivt hjälpmedel.

Respondent A säger:

Hundarna är en superbra ingång och avledning. Och så är det Oxytocinpåslaget som ger lugn och ro när man sitter och klappar.

Det händer att vi möter upp vid bussen med hundarna. Vi går ju här jämt så inget konstigt utpekande med det. Jättemycket är det relationsskapande. Det är här hunden kommer in. Hundarna blir glada av att se dig, även de som kan ses som lite besvärliga. Lite kravlös kärlek. De bryr sig inte om vad du kan.

(Respondent A)

Likaså instämmer respondent B i samma anda:

Bara hennes(hundens) närvaro sprider ett sådant lugn. Jag märker det med mina elever som har lite extra utmaningar med autism eller adhd att de har ofta lättare, alltså de knyter an till henne istället för mig, då det är mindre läskigt.

(Respondent B)

Även respondent C berättade om skolhundar och deras funktion i skolmiljön:

Det är fjärde veckan han inte har varit här alls. Han har kommit på möten med sina föräldrar men inte varit här alls och i måndags gick jag hem där med hundarna /.../ och pratade om hundarna. Hundarna rör sig, hundarna leker och så han var jätteglad och så tänkte jag att det var steg ett. Nästa steg är att prata lite om skolan, sen kan vi gå ut och gå en promenad. Det är så himla mycket mer logiskt när man har hundar med sig.

(Respondent C)

Respondent C upplevde att hundar kan fungera som hjälpmedel för att engagera elever som har varit frånvarande från skolan under en längre tid. Respondent C besökte eleven hemma tillsammans med sina hundar och allt som utfördes sedan gjordes i samarbete med hundarna. I likhet med Respondent C reflekterade Respondent D över hundens roll i skolan:

/.../ men veta att det ska vara där på torsdagar och fredagar. Det var liksom så: ah gud, vad skönt. Då vet jag, kan sitta ner en stund och titta, tyckte han (elev) liksom. /.../ Hon (hunden) visar ju alltid uppskattning. Hon blir ju glad när någon kommer och går runt. Men det här med oxytocinet att när man klappar så blir man lugn liksom /.../ När hon gör saker med elever så får ju de också stärkt självförtroendet i och med att hon lyssnar på dem. Hon bekräftar dem.

(Respondent D)

Respondent D delade berättelsen om en elev som erfarenhetsmässigt fick hjälp av hunden, vilket underlättade hans skolgång under de två dagar han närvarade i skolan. Respondent L upplevde att hunden ger eleverna det stöd och bekräftelse de behöver. Eleverna blir mer trygga och glada i närvaro av hunden. Med detta som bakgrund ansåg respondent C att hundterapi som stödåtgärd var mest effektivt:

.../ det är den bästa och enklaste. Minst krävande insatser som ger störst utdelning. Och där elever kan själv sätta ord på. .../ Emil (eleven) då som var här som gick liksom från den där grottan i mellanstadiet till att vara här och ha hundarna med sig hela tiden till att kunna komma in i det klassrummet och sen ut i vanlig klass. Nu är det alltså vissa dagar, där tittar han bara in och vinkar så ser han hundarna.

(Respondent C)

Respondent C betonar den betydande nyttan av att använda hundar som intervention, vilket anses vara en enkel och minimalt krävande åtgärd. Enligt Respondent C är eleverna medvetna om den påverkan hundarna har haft i deras liv. Det har skett en förändring i elevens studieliv från att vara i en specialklass till att vara i en vanlig klass, där allting fungerade smidigt.

Resultat av forskning av hundar som deltar i skolan visar också att det fanns en ökning av meningsfullt interagerande mellan hund och lärare, dessutom att hunden kan användas som en motivationsfaktor för att få elever att delta i skolaktiviteter, men också vidare bygga sociala relationer generellt i skolan. Speciellt för barn med autism, som studien handlade om. (Stevenson et al. 2015). Studier visar att hunden har en positiv effekt på barnen i klassrummet. Barnen integreras bättre i klassrummen med en hund närvarande. Det uppmärksammades också från lärarna att det fanns färre aggressiva barn. Därför passar det speciellt för barn med olika funktionsvariationer. Likaså barn som har svårt för att förstå språket, som immigranter visade goda resultat med hunden (Hergovich et al. 2002). Skolhundar kan hjälpa till med att motivera till mer socialt interagerande med lärarna hos elever med autism. Nivån av interaktion, visuellt intresse och meningsfull kommunikation

visade sig öka med en hund och en lärare närvarande i klassrummet (Stevenson et al. 2015), vilket också stämmer med vad respondenterna upplevt.

Respondent E reflekterade även över hur hundarna bistår skolpersonalen i deras arbete:

Det som är det som är oerhört bra med det, de största vinsterna, är ju att det är - väldigt stressreducerande /.../ det har varit en lockande faktor för en elev som inte vill komma. /.../ man skiftar fokus på något sätt från eleven till till hunden. Man har hunden som ett gemensamt och det underlättar väldigt mycket när det gäller relationsbyggandet liksom. Otroligt mycket, /.../ och sen tror jag att den här kontakten som blir mellan eleven och hunden är väldigt avdramatiserande på något sätt

(Respondent E)

Respondent E upplevde hunden som både stressreducerande och attraktiv för elever som hade svårt att motiveras att komma till skolan. Respondent E menar att när man delar upplevelsen av att ha hunden skapas relationer mellan eleven och läraren och kontakten med hunden bidrar till att eleven känner sig lugn och trygg. Jalongo (2004) menar att det finns vetenskapliga bevis för att terapihundar har en kraftfull och positiv påverkan på barnens psykiska och fysiska välmående. Stressen minskar och hjärtrytmen balanseras, blodtrycket sänks och oro försvinner i interagerandet med en hund. I studier med barn som tränat sig på att läsa visar att en terapihunds närvaro har förbättrat resultaten.

6. Diskussion och slutsats

I detta kapitel framförs en diskussion gällande det resultat och den analys som redogjorts för i kapitel fem. Diskussionen inkluderar en resultatdiskussion, studiens slutsatser och förslag till framtida forskning.

6.1 Resultatdiskussion och slutsatser

Syftet med vår studie är att fördjupa förståelsen för skolpersonalens erfarenheter av frånvaro bland elever i grundskolan och vilka interventioner som de upplevt varit mest effektiva för att hantera de specifika utmaningar och problematik som varje individuell elev står inför.

De frågeställningar vi har använt till respondenterna är hur de hanterar skolfrånvaro och vilka interventioner de upplevt fungerar för att adressera denna utmaning. Samt hur skolmiljöns struktur kan påverka eleverna på olika sätt. Till sist konkreta exempel på där respondenterna delar med sig om hur hundterapi minskat skolfrånvaron, då större delen av stödpersonalen vi intervjuade använde sig av denna intervention som komplement i undervisningen.

Vi har genomfört en kvalitativ analys av det insamlade materialet genom att genomföra intervjuer med sex stödpersonal ur elevhälsoteamet; kuratorer, specialpedagoger och speciallärare från grundskolor i tre skilda kommuner i Sverige. Genom att välja en kvalitativ metod strävade vi efter att få en djupare förståelse för respondenternas perspektiv, upplevelser och erfarenheter gällande de interventioner som användes i arbetet med skolfrånvaro.

Samtliga intervjupersoner upplevde att det inte finns en enkel lösning eller en enskild åtgärd som kan tillämpas universellt för att adressera de varierande och komplexa skälen bakom frånvaron hos elever. Det handlar inte om att identifiera och behandla symptomen på frånvaro utan också om att förstå de underliggande orsakerna som varierar från elev till elev.

Utifrån denna studie kan slutsatsen dras att problematisk skolfrånvaro är ett komplext och utmanande samhällsproblem eftersom det påverkar inte bara individen utan även samhället långsiktigt. Om psykisk ohälsa, familjeproblem eller utmaningar i skolan upptäcks och rätt stöd ges i tid kan det bidra till att förebygga arbetslöshet, socialt utanförskap samt både psykisk och fysisk ohälsa långsiktigt, därför är det också relevant för socialt arbete.

För att uppnå bästa möjliga resultat krävs det en helhetssyn, samverkan, trygga relationer och en individanpassad strategi. Det innebär att kombinera olika insatser med samverkan på flera nivåer, flexibelt handlingsutrymme och interventioner som är anpassade efter de specifika utmaningar och behov som varje elev står inför. Ett mångsidigt och skräddarsytt

tillvägagångssätt är då avgörande för att möta den diversifierade karaktären av frånvaroproblematiken.

Vikten av att identifiera, förstå helheten och grundorsakerna, för att kunna fånga upp eleverna i tid, är fundamentala, men kan vara utmanande och komplexa. Svårigheter finns ofta på flera olika plan, mikro, meso och makro och behöver tas i beaktande, vilket gjordes i den ekologiska systemteorin

Utmaningar i skolan i brist på struktur, mycket egenansvar på mikronivå och stora klasser med få återhämtningsutrymmen till att kritisera hela skolsystemet på makronivå, lyftes även fram.

Det vi speciellt betona skolhundens positiva effekt på det sociala relationsskapandet och i att skapa lugn, förbättra elevernas fokus och motivation, psykiska och fysiska välmående och elevernas skolnärvaro, speciellt bland de elever med NPF diagnoser som både respondenterna delade och forskning visade. För de här eleverna, där sociala utmaningar ofta är betydande, kan skolhunden utgöra en värdefull länk för att underlätta sociala interaktioner och bidra till positiva relationer, vilket i sin tur leder till minskad alienation och ökad skolnärvaro långsiktigt. Under de senaste decennierna har det återigen byggts upp en viktig medvetenhet kring vikten av hunden som pedagogisk resurs i skolverksamheten som gjort att en växande andel pedagoger använder den som en framgångsrik intervention i skolorna.

6.2 Slutord

Vi vill avsluta detta examensarbete med att lyfta vikten av att problematisk skolfrånvaro tas på allvar och adresseras i tid. Vi hoppas att alla involverade parter inser sitt ansvar och engagerar sig maximalt för att säkerställa att varje elev får en trygg och givande skolgång. Det är genom gemensamma insatser och uppmärksamhet på detta område som vi kan skapa en miljö där varje elev ges möjlighet att blomstra och utvecklas till sin fulla potential.

För fortsatt forskning föreslår vi att man, på ett mer ingående och långsiktigt tillvägagångssätt, undersöker och jämför effektiviteten mellan olika interventioner i en kvantitativ studie. Både i förebyggande och återintegrerande syfte, eftersom detta skulle fylla en kunskapslucka i forskningen.

Referenslista

- Anderson, L. (2020). Department of School Development and Leadership, Faculty of Education and Society, Malmö University, *Journal of Autism & Developmental Disorders*. 50(12): 4356-4366. (11p). doi:[10.1007/s10803-020-04496-2](https://doi.org/10.1007/s10803-020-04496-2)
- Andersson, H. (2017). *Möten där vi blir sedda: en studie om elevers engagemang i skolan*. Diss. Malmö högskola.
<https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404406/FULLTEXT01.pdf>
- Andersson, H. (2019). *Skolnärvaro: en översikt av forskning om att främja alla barns och ungas närvaro i skolan*. (2019:3). Ifous.
<https://ifous/wp-content/uploads/2019/09/201906-ifous-Fokuserar-Skolnrvaro-O.pdf>
- Bacon, V.R. & Kearney, C. A. (2020). School climate and student-based contextual learning factors as predictors of school absenteeism severity at multiple levels via CHAID analysis. *Children and Youth Services Review*. <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2020.105452>
- Brandibas, G., Jeunier, B., Clanet, C. & Fourasté, R. (2004) Truancy, School Refusal and Anxiety. *School Psychology International*. Vol. 25(1)
- Bridgeland, J.M., Dilulio, J.J. & Morison, J.K. (2006). *The silent epidemic: perspectives of high school dropouts*. Civic Enterprises.
- Bryman, A.(2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber, Stockholm
- Bryman, A.(2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber, Stockholm
- Dalziel, D. & Henthorn, K. (2005). *Parents' carers' attitudes towards school attendance*. (NO 618). TNS Social Research. <https://core.ac.uk/download/pdf/4163682.pdf>
- Ek, H., M.Sc, & Eriksson, R., PhD. (2013). Psychological Factors Behind Truancy, School Phobia, and School Refusal: A Literature Study. *Child & Family Behavior Therapy*. 35(3), 228. <https://doi-org.ep.bib.mdh.se/10.1080/07317107.2013.818899>
- Ekstrand, B. (2015). What it takes to keep children in school: a research review. *Educational Review*. 67:4, 459-482. DOI. 10.1080/00131911.2015.1008406

Eldén, Sara (2021). *Forskningsetik; Vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Studentlitteratur, Malmö

Forsell, T. (2020). *Problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonalens perspektiv*. [Doktorsavhandling, Umeå universitet].

<http://umu.divaportal.org/smash/get/diva2:1510143/FULLTEXT01.pdf>

Gee, N. R., Griffin, J. A. & McCardle, P. (2017). Human-Animal Interaction Research in School Settings: Current Knowledge and Future Directions. *AERA Open*, Vol. 3(3).

Gubbels, J., Van der Put, C. E. & Assink, M. (2019). Risk factors for school absenteeism and dropout: A meta-analytic review. *Journal of youth and adolescence*. 48, 1637-1667.

<https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>

Hergovich, A., Monshi, B., Semmler, G. & Zieglmayer, V. (2002). The effects of the presence of a dog in the classroom. *Anthrozoös*. 15(1), pp. 37-50.

Häggqvist, S. (2000). Elevfrånvaro: Ett mått på skolans arbetsmiljö och elevernas hälsa.

Arbete och hälsa. https://nile.lub.se/arbarch/ah/2000/ah2000_07.pdf

Jalongo, M. R., Astorino, T. & Bomboy, N. (2004). Canine visitors: The influence of therapy dogs on young children's learning and well-being in classrooms and hospitals. *Early Childhood Education Journal*. 32(1), pp. 9-16.

<http://dx.doi.org.proxy.lnu.se/10.1023/B:ECEJ.0000039638.60714.5f>

Justesen, L, N. Mik-Meyer (2011). *Kvalitativa metoder*. Studentlitteratur, Lund

Karlberg, M., Klang, N., Andersson, F., Hancock, K., Wreder, L. F., Kearney, C. & Galanti, M.R. (2020). The Importance of School Pedagogical and Social Climate to Students' Unauthorized Absenteeism – a Multilevel Study of 101 Swedish Schools. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 66(1), 88-104.

<https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833244>

<https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833244>

Kearney, A. Ch., Dupont, R., Fensken, M & Gonzálvez, C. (2023).

School attendance problems and absenteeism as early warning signals: review and implications for health-based protocols and school-based practices. *Frontiers in Education*, Vol 8. DOI: 10.3389/feduc.2023.1253595

DOI: 10.3389/feduc.2023.1253595

Linde & Svensson (2013). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter*. Stockholm, Liber

Lindell, M. G. (2018). *Främja närvaro: Att förebygga frånvaro i skolan*. Natur & Kultur

Lindgren, S. (2020) Kvalitativ analys. I Hjerm, M., Lindgren, S & Marco N (Red.), *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Malmö: Gleerup

Marlow, S. & Rehman, N. (2021). The relationship between family processes and school absenteeism and dropout: a meta-analysis. *School of Psychology*, Australian Catholic University Saltwater Clinic Mercy Mental Health, Mercy Mental Health. *Educational and Developmental Psychologist*. Doi: 10.1080/20590776.2020.1834842

Munkhaugen, E. K., Tonje, T., Elen, G. & Terje, N. (2019). Individual characteristics of students with autism spectrum disorders and school refusal behavior. *Autism*. Vol 23(2), Feb, 2019. pp. 413-423. <http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/1362361317748619>

Niemi, S., Martin, L. & Katarina, A. (2022). School attendance problems in adolescents with attention deficit hyperactivity disorder, *Frontiers in Psychology*. Vol 13. doi:10.3389/fpsyg.2022.1017619

Obrusnikova, I., Bibik, J. M., Cavalier, A.R. & Manley, K. (2012). Integrating Therapy Dog Teams in a Physical Activity Program for Children with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 83(6), pp. 37-48.

Parrish, M. (2014). *Social work perspectives on human behaviour*, 2nd edition, Open University press, England

Regeringskansliet, Statens Offentliga Utredningar. (2016). - *Saknad! Uppmärksamma elevernas frånvaro och agera* (SOU 2016:94). Publicerad 9 januari 2017. Hämtad 20231103

SFS 2010:800. *Skollag*.

Skolverket Rapport. (2021). *Nationell kartläggning av elevfrånvaro - de obligatoriska skolornerna samt gymnasie- och gymnasiesärskolan*. Hämtad 20231102.

Stevenson, K., Scott J., Hinchcliffe, V. & Roberts, K. (2015). Can a dog be used as a motivator to develop social interaction and engagement with teachers for students with autism? *Support for Learning*. 30(4), pp. 341-363. Hämtad från:

<https://search-proquestcom.proxy.lnu.se/docview/1871586772?accountid=14827>

Skolinspektionen (2018). *Att skapa förutsättningar för delaktighet i undervisningen*. (400-2016-11440)

<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-satistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2018/att-skapa-forutsattningar-for-delaktighet-i-undervisning/>

Thorntona, M., Darmodya, M. & McCoy, S. (2013). Persistent absenteeism among Irish primary school pupils. *Educational Review*. Vol. 65, No. 4, 488–501,

<http://dx.doi.org/10.1080/00131911.2013.768599>

Van Eck, K., Johnson, S. R., Bettencourt, A. & Johnson, S. L. (2017). How school climate relates to chronic absence: A multi-level latent profile analysis. *Journal of School Psychology*.

Till den det berör,

Härmed tillfrågas skolpersonal som arbetar nära elever med problematisk skolfrånvaro om de vill delta i en studie gällande:

Hur hanterar skolpersonal frånvaro och vilka åtgärder vidtar de?

Vi heter Maria Abdulraheem och Pernilla Greenspan och är studenter vid Socialhögskolan, Lunds universitet. Just nu skriver vi vårt examensarbete med fokus på Problematisk skolfrånvaro i grundskolan. Syftet är att fördjupa oss ytterligare i vilka erfarenheter personalen har av frånvaron och vilka åtgärder som fungerat bäst utifrån den problematik som eleven visat till exempel NPF diagnoser eller psykisk ohälsa.

Studien är kvalitativ och kommer genomföras med hjälp av semistrukturerade intervjuer av den skolpersonal som har mest erfarenhet av att jobba nära elever med denna utmaning. Intervjuerna kommer att spelas in, om du samtycker till detta, för att användas som transkriberingsmaterial till studien, men kommer att raderas när uppsatsen är examinerad. Uppgifterna kommer inte att delas med någon obehörig och de personer som deltar är anonyma.

Studien är frivillig att delta i och kan när som helst avslutas när som helst under processen utan någon förklaring till detta. Resultatet av studien kommer att meddelas efter dess slut via mailkontakt.

Kontaktuppgifter till studiens skribenter är:

Pernilla Greenspan, pe5571gr-s@student.lu.se

Maria Abdulraheem, Mahba900@gmail.com

Vid ytterligare frågor kan vår handledare kontaktas:

Susanna Johansson susanna.johansson@soch.lu.se

Samtycke till deltagande i examensarbete vid Samhällsvetenskapliga fakulteten

Jag samtycker härmed till att medverka studien *om Hur hanterar kuratorer och speciallärare i grundskolan skolfrånvaro och vilka interventioner anser de fungerar*

Detta är ett studentarbete.

Dina uppgifter är skyddade enligt individskyddslagen, vilket betyder att dina uppgifter är konfidentiella, personuppgifter inte kommer att delas och inspelningen kommer att raderas efter studiens slut.

Information om personuppgiftsbehandlingen

Följande personuppgifter kommer att behandlas:

Namn, adress, telefonnummer och e-postadress

Följande känsliga personuppgifter kommer att behandlas:

Personnummer

Personuppgifterna kommer att behandlas på följande sätt:

Uppgifterna kommer efter inspelningen att lagras på ett säkert sätt för att förhindra obehörig åtkomst. Sedan kommer de att raderas när de inte längre är nödvändiga för det ändamål de samlades in för eller om individen återkallar sitt samtycke.

Vi delar inte dina personuppgifter med tredje part.

Lunds universitet, Box 117, 221 00 Lund, med organisationsnummer 202100-3211 är personuppgiftsansvarig. Du hittar Lunds universitets integritetspolicy på www.lu.se/integritet

Du har rätt att få information om de personuppgifter vi behandlar om dig. Du har också rätt att få felaktiga personuppgifter om dig själv rättade. Om du har klagomål på vår behandling av dina personuppgifter kan du kontakta vårt dataskyddsombud via dataskyddsombud@lu.se. Du har

även rätt att inge klagomål till tillsynsmyndigheten (Integritetsskyddsmyndigheten, IMY) om du tycker att vi behandlar dina personuppgifter på ett felaktigt sätt

Jag samtycker till medverka i studien om *hur skolpersonal hanterar problematisk skolfrånvaro och vilka åtgärder de vidtar*

<i>Ort</i>	<i>Underskrift</i>
<i>Datum</i>	<i>Namnförtydligande</i>

Intervjuguide

Checklista på saker att säga i början av intervjun:

- Välkommen hit. Jag heter och kommer hålla i intervjun
- Intervjun kommer att ta ungefär en timme
- Anteckningar om intervjuns gång
- Du har rätt att avbryta eller ta en paus
- Du är anonym
- Fråga om inspelning är ok
- Samtycke till att de insamlade uppgifterna får användas
- Det finns inget rätt eller fel svar, vil vill höra om just din upplevelse
- Frågor?

Syftet med undersökningen

Beskriv kort vad den här undersökningen handlar om och vad är syftet med det. Vilka är målgruppen för undersökningen och hur många intervjuer kommer du att göra.

Hur hanterar skolpersonal frånvaro och vilka åtgärder vidtar dem?

Uppvärmningsfrågor:

- Hur länge har du jobbat i skolan?
- Vill du beskriva din roll i skolan?

Huvudfrågor

- Vilka erfarenheter har du av problematisk skolfrånvaro? Hur samverkar ni med familjen och andra samverkansparter som är relevanta?

- Hur ser ni på skolfrånvaro?
- När blir den problematisk?
- Vilka åtgärder vidtas som rutin?
- Finns det några skillnader beroende på vilken som är grundorsaken till frånvaron?
- Skillnader mellan pojkar och flickor? Ålder?
- Finns det grupper som ser ut att vara mer utsatta än andra?
- Skillnader mellan tillåten frånvaro och skolk?
- Vilka åtgärder har fungerat väl?
- Har ni erfarenheter av mer icke konventionella verktyg för att hjälpa barnen som är frånvarande? T ex skolhund
- Tycker du att de stödåtgärder ni vidtar nu fungerar väl?
- Finns det något som skulle behöva förändras, förbättras? Varför? Hur?
- Hur hanterar ni den statliga policyn som tillsattes 2020 där det sägs att all undervisning inte behöver ske på plats i skolan?
- Krockar den med skolans egna åtgärder och syn på frånvaro?
- Vilken roll spelar skolans miljö och struktur i problematisk frånvaro?

Avslutningsfrågor:

(Det är bra att lägga tid i slutet av intervjun för att avrunda och ställa lite lättare frågor igen)

- Är det något jag inte frågat om som du skulle vilja berätta om?
- Hur kändes det att vara med på den här undersökningen?

Tack så mycket för deltagandet!

